

2^ο Πειραματικό Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης

Κλεάνθους 30

2310 939583

Ποτάμια και γιοφύρια της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης

Τάξη Β'

Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2009

Επιβλέποντες καθηγητές:

Καβαδά Τασούλα, Καραγκιαούρη Φωτεινή, Παρισσοπούλου Σοφία και
Χατζημιχαήλ Δημήτριος

Εισαγωγή

Οι τέσσερις καθηγητές του 2^{ου} Πειραματικού Σχολείου Θεσσαλονίκης Καββαδά Τασούλα, καθηγήτρια Γαλλικών, Καραγκιαούρη Φωτεινή, καθηγήτρια Γερμανικών, Παρισσοπούλου Σοφία, καθηγήτρια Γυμναστικής και Χατζημιχαήλ Δημήτριος, φιλόλογος, μαζί με τους μαθητές της Β' τάξης τους σχολείου μας αποφασίσαμε φέτος να ασχοληθούμε με τα ποτάμια της Βορείου Ελλάδας και της Θράκης καθώς και με σπήλαια που τυχόν σχηματίζουν και γιοφύρια που τα κοσμούν. Η παρούσα εργασία έγινε αποκλειστικά από τους μαθητές, ενώ ο ρόλος των καθηγητών ήταν καθαρά καθοδηγητικός. Οι μαθητές χωρίστηκαν σε ομάδες και με γνώμονα το θέμα της εργασίας τους ερεύνησαν στο διαδίκτυο και σε εγκυκλοπαίδειες, ζωγράρισαν και έκαναν κολάζ. Τα αποτελέσματα της εργασίας τους παραθέτονται στις σελίδες που ακολουθούν.

2009

ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΣΤΡΥΜΟΝΑ

ΟΜΑΔΑ ΠΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΚΕ:

ΕΥΘΥΜΗΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΖΙΩΓΑΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΜΠΑΛΑΜΠΙΔΗΣ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΡΑΚΑΣΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΙΑΓΚΟΥ
ΝΙΚΟΣ ΚΟΤΣΑΠΑΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΑΡΕΛΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΛΕΙΣΙΑΡΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ξεκινήσαμε αυτή την εργασία με σκοπό να γνωρίσουμε καλύτερα την πατρίδα μας και ιδιαίτερα τα ποτάμια και γεφύρια της ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Αρχικά χωριστήκαμε σε ομάδες. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα ανέλαβε να βρει πληροφορίες είτε για τα γεφύρια είτε για το ίδιο το ποτάμι το οποίο της δόθηκε.

Η δική μας ομάδα ανέλαβε να βρει πληροφορίες για τον ποταμό Στρυμόνα και τους παραποτάμους του.

Ο Στρυμόνας είναι ένας μεγάλος ποταμός και γι αυτό στην αρχή πιστέψαμε ότι το έργο μας θα είναι κάτι πολύ απλό, αλλά στη συνέχεια μας εντυπωσίασε. Στις ιστοσελίδες που αναζητήσαμε πληροφορίες είδαμε ότι εκτός από κείμενα υπήρχαν και αρκετές όμορφες φωτογραφίες των ποταμών. Αναλύοντας τις πληροφορίες που βρίσκαμε, μας γεννηθήκαν απορίες τις οποίες κατορθώσαμε να λύσουμε ψάχνοντας.

Τελικά, αυτή η εργασία μας βοήθησε πολύ γιατί προσεγγίσαμε τα ποτάμια κάτω από ένα διαφορετικό πρίσμα, θυμηθήκαμε αυτά που ξέραμε, αλλά και μάθαμε καινούργια δεδομένα. Πέρα από τις γνώσεις που αποκτήσαμε όμως, μάθαμε να συνεργαζόμαστε και να παραμερίζουμε την ατομικότητα μπροστά στη συλλογικότητα ενώ ταυτόχρονα ανακαλύψαμε κλίσεις και ικανότητες στους συμμαθητές μας, που μέχρι τώρα δεν μπορούσαμε να φανταστούμε.

Στρυμόνας

Ο Στρυμόνας στην πόλη Μπλαγκόεβγκραντ της Βουλγαρίας.

Ο Στρυμόνας στο χάρτη.

Ο **Στρυμόνας** είναι ποταμός της Βαλκανικής Χερσονήσου με συνολικό μήκος 392 χιλιόμετρα, από τα οποία 274 βρίσκονται σε βουλγαρικό έδαφος και 118 σε ελληνικό. Στο ελληνικό έδαφος, ο ποταμός ρέει αποκλειστικά στο έδαφος του νομού Σερρών και μαζί με τον Αγγίτη που είναι ο κυριότερος ελληνικός παραπόταμός του, ανήκουν στην υδρογραφική λεκάνη της ανατολικής Μακεδονίας.

Η λεκάνη απορροής του καλύπτει έκταση 17.300 km², από αυτά τα 11.035 km² ανήκουν στην Βουλγαρία και την Π.Γ.Δ.Μ. και τα 6.295 km² στην Ελλάδα, η δε μέση ετήσια απορροή του εκτιμάται σε 3.440 x 10⁶ m³. Τα πετρώματα της λεκάνης απορροής του είναι κυρίως μεταμορφωμένα αποτελούμενα από γνεύσιους, σχιστόλιθους και μάρμαρα. Υπάρχουν, επίσης, εκρηξιγενή πετρώματα και μεταλλικά ιζηματογενή. Σε ορισμένες θέσεις της κοίτης του, υπάρχουν συγκεντρώσεις προσχλωματικού χρυσού.

Ο ποταμός είναι πλούσιος σε φερτές ύλες που προσχώνουν συνεχώς στην πεδιάδα των Σερρών και τη Λίμνη Κερκίνη. Συγκεκριμένα, υπολογίζεται ότι μεταφέρονται τουλάχιστον τέσσερα εκατομμύρια (4.000.000) κυβικά μέτρα φερτών υλών ετησίως, σε μέση ετήσια απορροή 3,4 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων νερού. Το πλάτος του ξεπερνάει τα 250 μέτρα, ενώ το βάθος του φτάνει τα 3 μέτρα.

Ιστορία

Σύμφωνα με την Ελληνική Μυθολογία το προηγούμενο όνομα του ποταμού ήταν Παλαιστίνος από το όνομα του μυθικού βασιλιά της Θράκης Παλαιστίνον που πνίγηκε στο ποταμό που έφερε μέχρι τότε το όνομα Κόρναζος.

Στην αρχαία Ελληνική γλώσσα και την καθαρεύουσα συναντάται ως *Στρυμών* (Γενική Ενικού «Στρυμόνος»). Στη βουλγαρική, ο ποταμός ονομάζεται *Στρούμα* (*Струма*), ενώ από την περίοδο της Τουρκοκρατίας είναι γνωστός, στην τουρκική, με την ονομασία *Καρά-Σού* (*Karasu, μαύρο νερό*). Σύμφωνα με την *Britannica Concise Encyclopedia*, το όνομα του ποταμού έχει θρακική ρίζα και προέρχεται από τη λέξη «*sru*» που σημαίνει ρέμα, αντίστοιχη με την αγγλική λέξη «*stream*», τη λέξη «*sruaimm*» που σημαίνει ποταμός στην αρχαία ιρλανδική γλώσσα, την λιθουανική λέξη «*straumuo*» που σημαίνει γρήγορο ρέμα, την ελληνική «*ρεύμα*» που αποδίδει το ρέμα, την αλβανική «*rrymë*» που σημαίνει κύλισμα νερού, *shri rain*.

Διαδρομή

Πηγάζει από το όρος Βίτοσα (*Витоша*), νοτιοδυτικά της Σόφιας, σε υψόμετρο 2.200 μ. Ρέει προς Νότο, αρχικά πολύ ορμητικός μέσα από απόκρημνες χαράδρες, ενώ στη συνέχεια σχηματίζει μια εύφορη κοιλάδα ανάμεσα στα όρη Ρούγιεν και Ρίλα. Συνεχίζοντας προς Νότο, διανοίγει μια δίοδο ανάμεσα στα όρη Μάλες και Πιρίν και λίγο πριν την είσοδό του στο ελληνικό έδαφος δέχεται τα νερά του σημαντικότερου παραποτάμου του, του Στρούμιτσα, που πηγάζει από το όρος Πλακοβίτσα, στο νοτιοανατολικό άκρο της Γιουγκοσλαβίας.

Στην Ελλάδα εισέρχεται δυτικά του χωριού Προμαχώνας, δια μέσου των στενών της Κούλας ή του Ρούπελ που ο ίδιος έχει διανοίξει ανάμεσα στις

οροσειρές της Κερκίνης (Μπέλες) και του Όρβηλου (Αγγίστρου). Στο σημείο αυτό λόγω της απότομης αλλαγής της κλίσης του εδάφους, ο ποταμός χάνει την ορμητικότητα του και χωρίζεται σε δύο κύριους κλάδους. Ο δυτικός κλάδος εισέρχεται στη Λίμνη Κερκίνη και υπερχειλίζει στη νότια πλευρά της, στη συνέχεια ρέει προς τα νοτιοανατολικά μέχρι το σημείο που ενώνεται με τον ανατολικό μεγαλύτερο κλάδο και σχηματίζουν ενιαία κοίτη κοντά στο χωριό Λιθότοπος. Από το σημείο αυτό και σε μήκος 50 χιλιομέτρων μέχρι τη συμβολή του με τον Αγγίτη, η κοίτη του Στρυμόνα είναι τεχνητή, με αναχώματα και αρδευτικά κανάλια. Η τεχνητή αυτή κοίτη κρίθηκε απαραίτητη, επειδή η αβαθής φυσική κοίτη υπήρξε στο παρελθόν αιτία εκτεταμένων καταστροφών από πλημμύρες. Τα αρδευτικά κανάλια αφαιρούν τον πλεονάζοντα όγκο νερού και ταυτόχρονα γονιμοποιούν την πεδιάδα.

Ο Στρυμόνας συμβάλλει με τον Αγγίτη, ο οποίος πηγάζει στις νότιες παρυφές του Φαλακρού Όρους, πέντε χιλιόμετρα πριν τις εκβολές του. Στην θέση αυτή υπήρχε η αποξηραμένη σήμερα Λίμνη του Αχινού. Τέλος, ο Στρυμόνας διέρχεται ανάμεσα στα όρη Κερδύλλιο και Παγγαίο και εκβάλλει στον Στρυμονικό Κόλπο, ανατολικά του χωριού Νέα Κερδύλλια σχηματίζοντας μικρό δέλτα. Η περιορισμένη έκταση του δέλτα, οφείλεται στην επίδραση του κυματισμού και της κατά μήκος των ακτών διάχυσης των φερτών υλικών του ποταμού. Παλαιότερα, οι εκβολές του βρισκόταν ανατολικότερα από τις σημερινές.

Στην Ελλάδα, οι κυριότεροι παραπόταμοι που τροφοδοτούν τον Στρυμόνα είναι ο Μπούτκοβας που ρέει στην μικρή κοιλάδα των Ποροίων, ο Εξάβης που πηγάζει από το Κερδύλλιο, ο Κρουσοβίτης που πηγάζει από τον Όρβηλο και ο Ξηροπόταμος που πηγάζει από το Μαυροβούνι.

Εκμετάλλευση

Παλαιότερα, ο Στρυμόνας, επειδή είχε αβαθή φυσική κοίτη, πλημμύριζε συχνά την πεδιάδα των Σερρών, όπως συχνές ήταν και οι αλλαγές της κοίτης καθώς και η δημιουργία μαιανδρισμών. Από τα 1.200.000 στρέμματα της πεδιάδας των Σερρών, το 63% κατελάμβαναν έλη, λίμνες, τέλματα και περιοδικά κατακλυζόμενες εκτάσεις και μόνον το 37% δεν απειλείτο από τις πλημμύρες, με τις οποίες ο Στρυμόνας προκαλούσε εκτεταμένες καταστροφές, ελώδεις πυρετούς και αποτελούσε την «κατάρρα» της περιοχής. Για την τιθάσευση του Στρυμόνα και την ανάσχεση των πλημμυρών, την άρδευση 345.000 στρεμ. και την συγκράτηση των φερτών δημιουργήθηκε το 1932, η τεχνητή λίμνη της Κερκίνης, με την κατασκευή φράγματος στη θέση Λιθότοπος καθώς και αναχωμάτων.

Στο βουλγαρικό έδαφος υπάρχει ένα υδροηλεκτρικό φράγμα, ενώ στο ελληνικό έχουν ανεγερθεί αρκετά μικρά φράγματα που εκτός από αρδευτικούς σκοπούς προστατεύουν από την ορμή των νερών τις υπάρχουσες γέφυρες, χωρίς όμως να παρεμποδίζουν την κυκλοφορία των ψαριών. Η κοιλάδα του Στρυμόνα αποτελεί τη μοναδική δίοδο επικοινωνίας της Βουλγαρίας με την Ελλάδα και από αυτήν διέρχεται η οδός Θεσσαλονίκης - Σόφιας.

Στις όχθες του ποταμού υπάρχει ποικιλία υδρόβιας βλάστησης από θάμνους που δίνουν ομορφιά στον ποταμό. Επικρατούν οι λεύκες, οι ιτιές, οι ακακίες και τα πλατάνια. Στα νερά του ζουν αρκετά είδη ψαριών, ανάμεσα στα οποία κυριαρχεί ο κυπρίνος και σε πολύ μικρότερες ποσότητες, τα τσιρόνια, οι πέρκες, οι γουλιανοί και τα χέλια. Την πανίδα του οικοσυστήματος του ποταμού συμπληρώνει πλήθος ζώων και πουλιών που φωλιάζουν στις όχθες του και είναι άμεσα εξαρτημένα από αυτόν.

Στο βουλγαρικό έδαφος, ο ποταμός διασχίζει αραιοκατοικημένες περιοχές, ενώ η στενή κοιλάδα του, δεν επιτρέπει την εκτεταμένη χρήση γεωργικών φαρμάκων και λιπασμάτων. Έτσι, όταν εισέρχεται στη Ελλάδα, έχει μηδενική ρύπανση. Στην πεδιάδα των Σερρών, ο Στρυμόνας επιβαρύνεται από την χρήση λιπασμάτων και από βιομηχανικά απόβλητα μονάδων της περιοχής, εδώ και δεκαετίες, παρά την συνεχή προειδοποίηση ειδικών και επιστημόνων. Σημειωτέον πως μόνο στο ελληνικό τμήμα της λεκάνης απορροής του ποταμού υπάρχουν 261 βιομηχανικές εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούν επικίνδυνες ουσίες.

Στρυμόνας & Μυθολογία

- A. Για τον ποταμό Στρυμόνα λέγεται ότι ήταν βασιλιάς της Θράκης και γιος του Άρη. Όταν ο γιος του Ρήσος -μητέρα του ήταν η μούσα Ευτέρπη- σκοτώθηκε μπροστά στα τείχη της Τροίας, ο Στρυμόνας έπεσε στο ποτάμι που τότε ονομαζόταν Παλαιστίνος και που από τότε μετονομάστηκε σε Στρυμόνα (Ψευδο-Πλούτ., De fluviiis 11.1.1).
- B. Σε οξυπύθμενο μελανόμορφο αμφορέα του Kornehagen (ιδιωτική συλλογή) του 480/470 π.Χ., ο Ηρακλής βρίσκεται στον κήπο των Εσπερίδων μαζί με τους ποτάμιους θεούς Ωκεανό, Στρυμόνα, Νείλο (ΝΙΛΟΣ). Η παράσταση καταδεικνύει προφανώς τον πλούτο της περιοχής -είναι γνωστά τα δάση της περιοχής, που παρείχαν την αναγκαία ξυλεία για τη ναυπηγική. Εξάλλου, μία από τις πιο μεγάλες και περίφημες πόλεις της Μακεδονίας ήταν η Αμφίπολη, 4,5 περίπου χιλιόμετρα από τις εκβολές του Στρυμόνα.

- Γ. Όταν ο θεός Διόνυσος αποβιβάστηκε στη Θράκη, κοντά στις εκβολές του Στρυμόνα, αντιμετώπισε την εχθρότητα του βασιλιά Λυκούργου που αιχμαλώτισε όλο τον θίασο των Μαινάδων και των Σατύρων. Ο Διόνυσος αναζήτησε καταφύγιο στη θάλασσα, κοντά στη Νηρηίδα Θέτιδα. Λίγο αργότερα, οι Μαινάδες δραπέτευσαν και τρέλαναν τον Λυκούργο, ο οποίος σκότωσε με τσεκούρι τον γιο του Δρύαντα νομίζοντας ότι έκοβε παρακλάδι αμπελιού (Απολλόδ., 3.42.2-3.53.3).
- Δ. Ως δέκατο άθλο ο Ηρακλής διατάχθηκε από τον Ευρυσθέα να οδηγήσει στις Μυκήνες από την Ερύθεια, ένα απομονωμένο νησί στον Ωκεανό, τις αγελάδες του βασιλιά Γηρυόνη, γιου του Χρυσάορα και της Καλλιρρόης. Μετά από μακρά και περιπετειώδη πορεία στις χώρες της Μεσογείου, και αφού μονομάχησε με τον Γηρυόνη στις ακτές του ποταμού Ανθεμόντα, έφτασε στις ιωνικές ακτές της Ελλάδας, όπου μια βοϊδόμυγα, σταλμένη από την Ήρα, τρέλανε το κοπάδι και το έκανε να διασκορπιστεί στα βουνά της Θράκης. Ο Ηρακλής κατηγορήσε τον Στρυμόνα, ποταμό αρχικά πλωτό, ότι δυσκόλεψε το έργο του να συγκεντρώσει τις αγελάδες. Τον γέμισε λοιπόν με πέτρες, και από τότε ο ποταμός έπαψε να είναι πλωτός (Απολλόδ. 2.112). Σύμφωνα με άλλη εκδοχή του μύθου, ο Ηρακλής δεν μπορούσε να διασχίσει τον ποταμό επειδή δεν υπήρχε πέρασμα. Έριξε λοιπόν τεράστιους βράχους εμποδίζοντας τα πλοία να τον διαπλέουν.

Ο Στρυμόνας και τα γεφύρια του

Στην εργασία συμμετείχαν οι εξής μαθητές:

- 1) Τσαμτσουκάκης Κωνσταντίνος
- 2) Χατζημιχαΐλ Κυριάκος
- 3) Σταυρόπουλος Δημήτρης
- 4) Σάντ-Κακάλης Γαβριήλ
- 5) Τσανακτσίδης Κωνσταντίνος
- 6) Μελλισουργός Γιώργος
- 7) Τράκας Σταύρος
- 8) Κυριαζίδης Άγγελος

Η ομάδα μας ήταν πολύ αναμενόμενο να σχηματιστεί έτσι. Όλοι από την ομάδα μας ήταν πολύ χαρούμενοι γιατί γνωριζόμασταν καλά μεταξύ μας και ξέραμε πως θα προσπαθούσαμε και θα βγάζαμε μια πολύ καλή εργασία.

Μετά από λίγες μέρες όλοι φέρανε τις πληροφορίες τους σχετικά με το θέμα της εργασίας. Όλοι φέραμε πολλές πληροφορίες και φωτογραφίες με εντυπωσιακά γεφύρια. Μόλις συλλέξαμε όσες πληροφορίες χρειαζόμασταν αποφασίσαμε τι θα χρησιμοποιήσουμε στην εργασία και πώς θα γραφτεί. Όταν τα αποφασίσαμε αυτά ένα παιδί της ομάδας πήρε και τα έγραψε όλα στον υπολογιστή.

Το αποτέλεσμα ήταν φανταστικό. Η εργασία άρεσε σε όλους και χάρηκαν βλέποντας την δουλειά τους έτοιμη για να την παραδώσουμε.

Πλάτος ποταμού: 250μ

Βάθος ποταμού: 3μ

Το όνομα του έχει θρακική ρίζα και προέρχεται από τη λέξη <<sgu>>, που σημαίνει ρέμα.

Πηγάζει από το όρος Βίτοσα, νοτιοδυτικά της Σόφιας, σε υψόμετρο 2.200μ. Ρέει ανάμεσα από χαράδρες και σχηματίζει μια μεγάλη πεδιάδα ανάμεσα στα όρη Ρούγιελ και Ρίλα. Ο σημαντικότερος παραπόταμός του είναι ο Στρούμιτσας. Στην Ελλάδα εισέρχεται δυτικά του χωριού Προμαχώνας και συμβάλει με τον Αγγίτη. Επίσης διέρχεται ανάμεσα στα όρη Κερδύλλιο και Παγγαίο και εκβάλλει στον Στρυμονικό κόλπο. Τέλος στην Ελλάδα οι κυριότεροι παραπόταμοι που τροφοδοτούν τον ποταμό είναι: ο Μπούρκοβας, ο Εξάβης, ο Κρουσοβίτης και ο Ξηροπόταμος.

Μεταφέρονται τέσσερα εκατομμύρια(4.000.000) κυβικά μέτρα φερτών υλών ετησίως, σε μέση ετήσια απορροή 3,4 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων νερού.

Έχουν φτιαχτεί πολλές γέφυρες και ένα υδροηλεκτρικό φράγμα στη Βουλγαρία. Επιπλέον ο ποταμός επιβαρύνεται από 261 βιομηχανίες, των οποίων τα έλη καταλήγουν στο Αιγαίο. Στα νερά του ποταμού ζουν πολλά είδη ψαριών καθώς και πολλά άλλα είδη εξαρτώνται από αυτόν. Στις όχθες του ποταμού υπάρχουν λεύκες, ιτιές, ακακίες και πλατάνια.

Το ποτάμι έχει πολύ μεγάλη ιστορία. Στην μυθολογία τον ονόμαζαν Παλαιστίνο, ενώ στην περίοδο της Τουρκοκρατίας ονομαζόταν Καρά-Σού(Karasu, μαύρο νερό). Στην Βουλγαρία το ποτάμι το ονομάζουν Στρούμα(Струма).

Στον ελλαδικό χώρο υπάρχουν πολλά γεφύρια. Αυτά ενώνουν δύο ξεχωριστά τμήματα τα οποία τα χωρίζει ο Στρυμόνας ή οι παραπόταμοί του. Τα περισσότερα είναι παραδοσιακά τα οποία τα έφτιαχναν και σχεδίαζαν διάφοροι τεχνίτες από ανάγκη για τον τόπο ή από δική τους θέληση. Τα έφτιαχναν σχεδόν όλα σε σχήμα τόξου και έτσι το κάνουν πιο γραφικό

105. Απτομέρεια του τόξου με το λιθανάγλυφο σταυρό στο γεφύρι στη θέση Παχισάτα (επάνω δεξιά) και ανατολική άκρη του γεφυριού (δεξιά), (1995).

107. Το πέτρινο καλντερίμι πάνω στον απότομο ανήφορο της κοιλιάς του γεφυριού της Τουποσιβίτσας, ενός από τα πιο γραφικά γεφύρια του Αχλαδοχωριού, μέσα στο ανοιχτό τοπίο (1995).

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΕΡΡΩΝ

Περιλαμβάνει το νομό Σερρών. Στην πραγματικότητα, τα πέτρινα γεφύρια δεν εκτείνονται σ' όλο το νομό, αλλά καταλαμβάνουν τέσσερις περιοχές:

Η πρώτη (μεγαλύτερη σε έκταση και με το μεγαλύτερο αριθμό γεφυριών) εκτείνεται βόρεια της πόλης των Σερρών. Περιλαμβάνει τη βορειοανατολική γωνία της επαρχίας Σιντικής (κοιλάδα Αχλαδοχωρίου-Καρυδοχωρίου) και τις χαράδρες ανάμεσα στα όρη Βροντούς και στο όρος Μενόικιο. Οι χαράδρες αυτές είναι δασώδεις και απόκρημνες σ' αντίθεση με τις, σχετικά ομαλές, πλαγιές και κορυφογραμμές των βουνών της περιοχής. Οι απρόσιτες τοποθεσίες στις οποίες βρίσκονται τα γεφύρια, τα διαφύλαξαν από την καταστροφή, εν ονόματι της προόδου, όπως έγινε σε άλλες περιοχές. Ορισμένα είναι εντυπωσιακά, ως προς το μέγεθος και την αρτιότητα της κατασκευής τους. Δεν υπάρχουν μαρτυρίες για την εποχή κατασκευής τους (εκτός από δύο εξαιρέσεις), είναι όμως πολύ πιθανό να κατασκευάστηκαν κατά τους δύο τελευταίους αιώνες της τουρκοκρατίας. Αντίθετα, ορισμένα από τα γεφύρια νότια της πόλης των Σερρών, στους πρόποδες του Μενόικιου και στον κάμπο (δευτέρα περιοχή), είναι πολύ παλιά, της ρωμαϊκής εποχής.

Η τρίτη περιοχή κατέχει την αντιδιαμετρική, νοτιοδυτική γωνία του νομού, στους πρόποδες των Κερδυλλίων. Κι εδώ τα γεφύρια βρίσκονται σε θέσεις απρόσιτες, μέσα σε πυκνοδασωμένες ρηματιές, μακριά από τους σημερινούς δρόμους. Αγνοούνται ακόμα και από πολλούς κατοίκους των γύρω χωριών (Αηδόνη, Δάφνη, Καστανόχωρι).

Η τέταρτη περιοχή περιλαμβάνει δύο γεφύρια, προς τα όρια με την πεδιάδα της Δράμας. Είναι τα γεφύρια Αγγίστας και Συμβολής, πάνω σε αρχαίους δρόμους, προστά και γνωστά και από κείμενα παλιότερων περιηγητών.

Είναι πολύ πιθανό, στις ορεινές περιοχές που περικλείουν την πεδιάδα του Στρυμόνα, να υπάρχουν κι άλλα μικρά γεφύρια, άγνωστα ακόμα και στους κατοίκους των γύρω χωριών.

Τα γεφύρια της περιοχής Σερρών είναι μεγαλύτερα από εκείνα του Παγγαίου. Σήμερα δεν χρησιμοποιούνται πια και έχουν, σχεδόν, πνιγεί στην πυκνή παραποτάμια βλάστηση.

Η βιβλιογραφία είναι, σχεδόν, ανύπαρκτη, με μία ή δύο εξαιρέσεις. Το ίδιο πενήνη είναι και η προφορική παράδοση σχετικά με τα γεφύρια.

Σημαντικές είναι οι βιβλιογραφικές αναφορές για ένα γεφύρι που δεν υπάρχει σήμερα: Το βυζαντινό μαρμάρινο γεφύρι του Στρυμόνα, δίπλα στην παλιά σιδερένια γέφυρα προς Καβάλα, από το οποίο σώζονταν λείψανα, σκορπισμένα κομμάτια μαρμάρου (βλ. σχ. Γεωρ. Θεοχαρίδου *Ιστορία της Μακεδονίας κατά τους Μέσους Χρόνους 285-1354*, ΕΜΣ, Θεσσαλονίκη 1980, σ. 281). Σήμερα όμως δεν υπάρχει τίποτα από τα μνημονευόμενα μαρμάρινα θραύσματα. Αντίθετα, σώζονται πάσσαλοι ξύλινης γέφυρας κλασικών χρόνων στο Στρυμόνα, στον ευρύτερο αρχαιολογικό χώρο της Αμφίπολης (Δημ. Λαζαρίδης, *Αμφίπολις*, 1993, σ. 40-42). Στο κέντρο της πόλης του Σιδηροκάστρου, υπήρχε επίσης μεγάλο τσιμεντοπέτρινο γεφύρι, το οποίο έπεσε κατά τη δεκαετία του 1970.

Η σειρά που ακολουθείται στην παρουσίαση των γεφυριών της περιοχής των Σερρών είναι από βορρά (βουλγαρικά σύνορα), κατά μήκος της ορεινής ζώνης Ορβήλου-Βροντούς-Μενόικιου μέχρι τον Αγγίτη ποταμό και μετά προς τα νοτιοδυτικά, στους πρόποδες των Κερδυλλίων. Επομένως, πρώτα παρουσιάζονται τα γεφύρια της επαρχίας Σιντικής, μετά της επαρχίας Σερρών, κατόπιν της επαρχίας Φυλλίδας και τέλος της επαρχίας Βισαλτίας.

54. ΓΕΦΥΡΙΑ ΑΧΛΑΔΟΧΩΡΙΟΥ

Στο χωριό Αχλαδοχώρι Σερρών, μεταξύ Σιδηροκάστρου και Βουλγαρικών συνόρων, μέσα σε κοιλάδα ανάμεσα στα βουνά Όρβηλος από βόρεια και Βροντούς από νότια, υπάρχουν εννέα πέτρινα γεφύρια. Τα τέσσερα βρίσκονται μέσα στο χωριό, πάνω στο Κρουσοβίτικο ποτάμι που διασχίζει το Αχλαδοχώρι και ένα πάνω στο ίδιο ποτάμι λίγο έξω από το χωριό. Τα υπόλοιπα τέσσερα βρίσκονται στο ποτάμι Μπελίτσα, που κολάει τα νερά του νοτιοανα-

τολικά του χωριού και καταλήγει στο Κρουσοβίτικο ποτάμι. Το Αχλαδοχώρι είναι το μοναδικό χωριό στη Μακεδονία που έχει εννέα, συνολικά γεφύρια, στην κτηματική του περιοχή. Κατά πάσα πιθανότητα είναι και το πρώτο στον Ελληνικό χώρο σε αριθμό πέτρινων γεφυριών στην περιοχή του. Η ύπαρξη τόσο μεγάλου αριθμού γεφυριών εξηγείται από τη μεγάλη ανάπτυξη που είχε το χωριό παλιότερα (προπολεμικά αριθμούσε 10.000 κατοίκους) και από το

Αργότερα άρχισαν να φτιάχνονται δίτοξα γεφύρια τα οποία ήταν πιο εντυπωσιακά και πιο μεγάλα σε μήκος και σε ύψος. Πολλά από αυτά φτιαχτήκαν στην περιοχή του Αχλαδοχωρίου, συγκεκριμένα στην Άνω Μπελίτσα ή Τζιογκόλα.

110. Γεφύρι Κάτω Μπελίτσα από ΝΑ (1995).

111. Γεφύρι Καρυδοχωρίου (1995).

Όλα τα γεφύρια φτιάχτηκαν σε περίοδο μεγάλης ακμής των χωριών και των περιοχών που είναι χτισμένα για τη διευκόλυνση των μεταφορών τότε πάνω από τα ποτάμια, τα οποία ήταν βαθειά ή πολύ ορμητικά. Τα γεφύρια είναι πολύ σημαντικά. Δείχνουν την ιστορία, το μόχθο και την κούραση των ανθρώπων για να φτιαχτούν. Υπάρχουν πολλά είδη, σχήματα και σχέδια των γεφυριών τα οποία χτίστηκαν για ένα συγκεκριμένο σκοπό. Τώρα πια είναι ιστορικά μνημεία, καθώς λίγα από αυτά χρησιμοποιούνται πλέον.

127. Η ανατολική πλευρά του γαβριού της Ντινίτας Αρδο-
γαβίου (1995). Η παλαιότητα του γαβριού είναι εμφανής από
τις φθορές στις πέτρες και στο συνδετικό κονίαμα.

115. Το λιθόστρωτο στο γαβρί του Λάικου (1995).

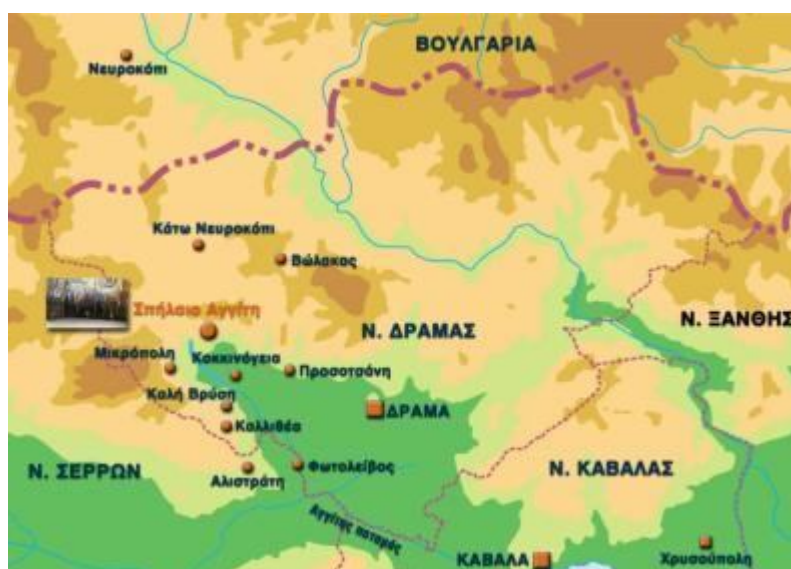
14. Γαβρί Μονής Τιμού Προδρόμου (1995).

99. Γαβρί Άγιου Αρχαγγέλου (1995).

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟ ΤΟΥ ΑΓΓΙΤΗ

Το σπήλαιο των πηγών του ποταμού Αγγίτη βρίσκεται στο Δ.Δ. Κοκκινογείων του Δήμου Προσοτσάνης, 25 χιλιόμετρα Β.Δ. της πόλης Δράμας. Η ανακάλυψη του έγινε το 1978 από ομάδα Γάλλων σπηλαιολόγων σε συνεργασία με την Ελληνική Σπηλαιολογική εταιρεία και η μοναδικότητα του οφείλεται στις πηγές του ποταμού, στους νότιους πρόποδες του Φαλακρού όρους.

Η ορμητική έξοδος του ποταμού στην ελεύθερη φύση πραγματοποιείται από μικρό σχετικά τοξοειδές άνοιγμα - στη βάση ενός μικρού θολωτού σπηλαίου (αίθουσα του τροχού).

Η αίθουσα αυτή που έχει διάμετρο 40 μέτρα και μέγιστο ύψος 15 μέτρα ήταν γνωστή λόγω του φυσικού ανοίγματος που έχει και αποτέλεσε το σημείο εκκίνησης για τους σπηλαιολόγους οι οποίοι ενήργησαν υποβρύχια διάβαση και πέρασαν μέσα από ισχυρό "σιφώνι" μήκους περίπου 70 μέτρων στο κυρίως σπήλαιο.

Η λιθολογική σύσταση του Φαλακρού όρους (ασβεστόλιθοι) και η κλειστή λεκάνη του Κάτω Νευροκοπίου που βρίσκεται βορειότερα συντελούν στην απορρόφηση των υδάτων της βροχής και των χειμάρρων.

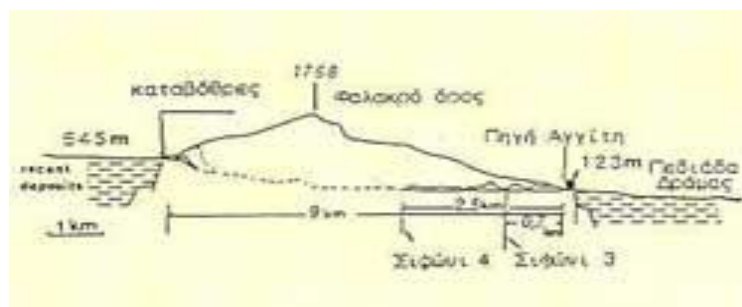
Τα νερό αυτά στην διαδρομή τους δημιουργούν έναν επιμήκη αλλά όχι ευθύγραμμο καρστικό αγωγό που είναι το σπήλαιο. Η μορφολογική μελέτη του σπηλαίου έδειξε ότι κατά μήκος του κύριου άξονα ανάπτυξης του έχουν σχηματιστεί διευρύνσεις (αίθουσες) και στενώματα (σιφώνια), σταλακτικός διάκοσμος, ο οποίος μειώνεται από την είσοδο προς το εσωτερικό, και λίγοι - λόγω της ροής των υδάτων σταλαγμίτες,

οι οποίοι αναπτύσσονται συχνά πάνω σε πεσμένους βραχόλιθους. Η θερμοκρασία του νερού είναι 13 βαθμοί κελσίου και του σπηλαίου 17 βαθμοί κελσίου.

Ο πυθμένας του σπηλαιίου καλύπτεται από αποθέσεις ιλύος, αργίλου και άμμου, των οποίων το πάχος είναι πάνω από 10 μέτρα. Μέχρι σήμερα έχουν εξερευνηθεί 10 χιλιόμετρα (8 χιλ. στην κεντρική αρτηρία και 2 χιλ. σε διακλαδώσεις) από Γάλλους σπηλαιολόγους ενώ έχουν χαρτογραφηθεί λεπτομερειακά τα 2,5 χιλ. από Ελληνική επιστημονική ομάδα με την επίβλεψη του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.
Ο σημερινός επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί στα 500 πρώτα μέτρα του μοναδικού αυτού φυσικού μνημείου.

Η απώτερη προϊστορία στην περιοχή του σπηλαιίου αγγίζει τα 30.000 χρόνια πριν από σήμερα, σύμφωνα με τις απόλυτες χρονολογήσεις που έδωσε το εργαστήριο Πυρηνικής Φυσικής "Δημόκριτος".

Η χρονολόγηση αφορά στον ανώτερο ανασκαφικό ορίζοντα της τομής που έγινε στο πλάι της τεχνητής εισόδου .Η ανασκαφή που γίνεται εκεί, από την Εφορεία Παλαιoανθρωπολογίας -Σπηλαιολογίας από το 1992, έφερε στο φως λίθινα εργαλεία και οστά ζώων (άλογα, ελάφια, δασύμαλλο ρινόκερο, megάκερο, μαμούθ.)

Στην αίθουσα του τροχού στην αριστερή όχθη του ποταμού και σε ένα μικρό πλάτωμα (10X12 μ. περίπου) διαμορφωμένο

σε δύο βαθμίδες, ανακαλύφθη

καν λείψανα εγκαταστάσεων του τέλους της Νεολιθικής περιόδου, δηλαδή του

τέλους της 3ης χιλιετίας π.Χ.

Δείγματα από τον εργαλειικό εξοπλισμό και τα οστά που προήλθαν από την ανασκαφική τομή εκτίθενται στο Μουσείο Δράμας

Στη δεξιά όχθη του Αγγίτη η εγκατάσταση αποίκων, που πρέπει να είχαν σχέση με τη Ρωμαϊκή πόλη των Φιλίππων, είχε αποτέλεσμα τη δημιουργία εκτεταμένου οικισμού και νεκροταφείων που δεν έχουν ανασκαφεί ακόμη. Γι αυτό ο χώρος που βρίσκεται δεξιά και αριστερά της τεχνητής εισόδου του σπηλαίου δεν είναι επισκέψιμος. Στην κορυφή του κόσμου πάνω από τη φυσική είσοδο του σπηλαίου υπάρχει διπλός οχυρωματικός περίβολος. Η ασβεστόκτιστη αυτή οχύρωση, δέσποζε στο βορειοδυτικό τμήμα της πεδιάδας και έλεγχε περάσματα της περιοχής.

Μεγάλο επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει και η φυσική ομορφιά του περιβάλλοντος χώρου του σπηλαίου. Η πλούσια βλάστηση, στις όχθες του

ποταμού, που αποτελείται από πλατάνια, ιτιές, λεύκες κ.α., δίνει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να απολαύσουν μοναδικές στιγμές ηρεμίας και ξεκούρασης.

"Η όψη (του περιβάλλοντος χώρου) άλλαξε αμέσως μόλις ανακαλύψαμε τα βράχια που σχημάτιζαν τη σπηλιά.

Μια δροσερή σκιά μας περιτύλιγε: Νερά διάφανα που κυλούσαν ήσυχα, μια θέα ανεμπόδιστη στα αριστερά μας, ανάμεσα σε χαμηλούς λόφους που πλαισίωναν το ποτάμι, απότομα βράχια σκεπασμένα με φυτά και θάμνους...

Η είσοδος της σπηλιάς είναι ορατή μόνο όταν πλησιάσει κανείς. Όγκοι από γκριζωπό μάρμαρο, κομματιασμένοι προφανώς από σεισμούς, έφραζαν όλα τα περάσματα. Συρθήκαμε πάνω στα χέρια μας για να μπούμε. Το θέαμα όμως που μας προσφέρθηκε μας αντάμειψε για το μόχθο.

Από το βάθος της σπηλιάς ξεπηδά νερό διάφανο που κύλα σ' ένα στρώμα άμμου, στην αρχή χωρίς θόρυβο. ..Αρχίζει να σιγομουρμουρίζει μόλις φτάσει έξω; Σε μια κοιλότητα κάτω από ένα άνοιγμα από το οποίο μπαίνει φως μυστηριακό, διακρίναμε ερείπια από αρχαία κατασκευή..."

Χιλιομετρικές αποστάσεις από:

Θεσσαλονίκη 180 km

Σέρρες 95 km

Καβάλα 61 km

Δράμα 25 km

Για περισσότερες πληροφορίες, ημέρες και ώρες λειτουργίας, τιμές, ραντεβού για μεγάλες ομάδες, συλλόγους, σχολεία κ.λ.π.

Εκδοτήριο Σπηλαίου Τηλ./Φαχ:0522-060460

Δημαρχείο Προσοτσάνης Τηλ.: 0522-022170 Φαχ:0522-023333

Την εργασία εκπόνησαν οι μαθητές της Β' Τάξης: Μορφονιός Νικόλαος και Τσαβδαρίδης Μιλτιάδης.

Ο ποταμός Νέστος

κα οι παραπόταμοί του

Επιμέλεια: Βασιλειάδου Αθηνά, Βογιατζή Αντωνία ,
Γιαννουλίδου Ευαγγελία , Γραμμενίδου Αικατερίνη ,
Ευθυμιάδου Ζώη, Καρακώστα Ελένη , Κελαναστάση Βικτωρία,
Κοσμά Αγγελική

Γεωγραφικά στοιχεία του ποταμού

Έξοδος των νερών του Νέστου απέναντι από την Θάσο

Ο Νέστος είναι ένα από τα πέντε μεγαλύτερα ποτάμια της Ελλάδας, ενώ ο ρους του οριοθετεί τα σύνορα ανάμεσα στη Μακεδονία και τη Θράκη και τους νομούς Καβάλας και Ξάνθης, έχοντας πρώτα διατρέξει το νομό Δράμας. Η συνολική του πορεία καλύπτει 243 χλμ, 130 από τα οποία βρίσκονται σε Ελληνικό έδαφος. Πηγάζει από τα όρη Ρίλα της Βουλγαρίας, ενώ εκβάλλει στο Θρακικό Πέλαγος, αφού πρώτα έχει διασχίσει τους ορεινούς όγκους της Δυτικής Ροδόπης και το όρος Φαλακρό . Στα βουλγάρικα ονομάζεται Места.

Οι φυσικές ομορφιές του ποταμού

Υδροχαρής βλάστηση

Οι περιηγητές του Νέστου, έχουν την δυνατότητα να θαυμάσουν στο φυσικό τους περιβάλλον, σπάνιας ομορφιάς αγριολούλουδα όπως οι ορχιδέες. Ακόμα οι φίλοι της φύσης και των σπορ μπορούν να απολαύσουν το ποτάμι περπατώντας δίπλα σε αυτό, πάνω στο ευρωπαϊκό μονοπάτι Ε6, η διασχίζοντας το με καγιάκ.

Η περιοχή των Στενών του Νέστου είναι συνολικής έκτασης 23.800 στρεμμάτων και εξαιτίας της πλούσιας χλωρίδας και πανίδας έχει χαρακτηριστεί ως 'Αισθητικό δάσος'.

Αγκαθοκαλημάννα

Όσο κατηφορίζουμε προς τη θάλασσα το τοπίο αλλάζει . Πληθώρα πουλιών κυβερνά το χώρο. Οι χαλκόκοτες και οι αγκαθοκαλημάννες αποσπούν την προσοχή του επισκέπτη με την σπάνια ομορφιά τους. Μια έκταση 70.200 στρεμμάτων γύρω από την περιοχή έχει κηρυχθεί ως ζώνη προστασίας.

Αργυροτσικνιάς

Το δέλτα του ποταμού, έκτασης 550.000 στρεμμάτων, αποτελεί 'Υδροβιότοπο Διεθνούς σημασίας' και μέρος του Εθνικού Πάρκου που περιλαμβάνει τις λίμνες Βιστωνίδα και Ισμαρίδα. Εκτείνεται από τη Νέα Καρβάλη έως τα Άβδηρα, ενώ εκεί βρίσκεται και το παραποτάμιο δάσος γνωστό και ως Μεγάλο Δάσος (*Κοτζά Ορμάν*). Πλούσια βλάστηση και πολλά είδη ζώων είναι τα χαρακτηριστικά του, ενώ η έκτασή του που κάποτε ξεπερνούσε τα 125.000 στρέμματα τώρα καλύπτει μόλις 4.500!

Στο Νέστο, που σύμφωνα με τον Ηρόδοτο αποτελούσε το βόρειο όριο εξάπλωσης των λιονταριών στην Ελλάδα, βρίσκουν καταφύγιο ή τροφή 300 είδη πουλιών, 30 είδη αρπακτικών, 11 είδη αμφιβίων, 21 είδη ερπετών ενώ αρκετά είναι και τα είδη ψαριών που ζουν στις λιμνοθάλασσες του δέλτα.

Το παραποτάμιο μεγάλο δάσος του Νέστου

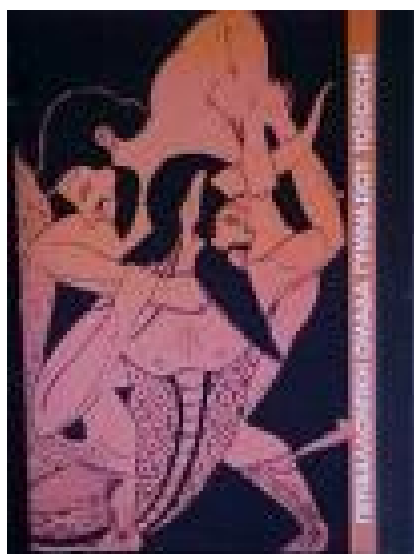

Παραποτάμιο δάσος στο Δέλτα του Νέστου

Κάποτε ξεπερνούσε τα 125.000 στρέμματα και ήταν ένα από τα μεγαλύτερα και ομορφότερα παραποτάμια δάση της Ευρώπης. Προστατευόταν κάθε φορά που η περιοχή βρισκόταν στα χέρια ξένων κατακτητών είτε σαν βασιλικό πάρκο, είτε σαν απαγορευμένο δάσος. Η καταστροφή του προήλθε από ελληνικά χέρια, και το μεγαλύτερο μέρος του εκχερσώθηκε κατά τη δεκαετία του 1950. Σήμερα έχουν απομείνει μόλις 4.500 στρέμματα (συνολικά και από τις δύο πλευρές του ποταμού), τα οποία βρίσκονται κάτω από καθεστώς προστασίας, είναι περιφραγμένα και αρμόδια αρχή είναι το Δασαρχείο Καβάλας. Υπάρχουν δυο κέντρα ενημέρωσης, ένα στο νομό Καβάλας και ένα στο νομό Ξάνθης, εξοπλισμένα με οπτικοακουστικό υλικό για τους επισκέπτες της περιοχής. Μελλοντικοί σχεδιασμοί μπορεί να ενώσουν τα δύο αυτά κέντρα μέσω μιας γέφυρας, για να δημιουργηθεί ένα μονοπάτι μέσα στο δάσος για ενημέρωση και περιβαλλοντική εκπαίδευση. Επίσης υπάρχει και το κέντρο ενημέρωσης Δέλτα Νέστου που βρίσκεται στην Κεραμωτή Καβάλας .

Εγκαινιάστηκε το 1998 από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. και προσφέρει πλήρη και καταρτισμένη ενημέρωση με μακέτες, οπτικοακουστικό υλικό καθώς και περιηγήσεις στους πανέμορφους υδροβιότοπους της περιοχής του Νέστου

Μυθολογικά στοιχεία του ποταμού

Ο Νέστος κατά την μυθολογία

Στη μυθολογία ο Νέστος ή Νέσσοσ γεννιέται στην αρχή του χρόνου πριν ακόμη γεννηθούν οι άνθρωποι. Γεννήθηκε μαζί με 3000 ποταμούς και 3000 Νύμφες. Πατέρας του ο Ωκεανός και μητέρα του η Τηθύς.

Η αρνητική εκμετάλλευση του ποταμού

Η κοίτη του ποταμού Νέστου στα τέλη της άνοιξης

Παρά το γεγονός ότι τα παραποτάμια δάση είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα σε κάθε είδους ανθρώπινης επέμβασης, δεν έτυχαν του κατάλληλου σεβασμού. Έτσι μέχρι τα μέσα του 20ου αι. υπολογίζεται ότι χάθηκαν στην Ευρώπη τα 2/3 από αυτά! Συγκεκριμένα για το παραποτάμιο Δάσος του Νέστου, το 1952 αποφασίστηκε η εκχέρωση του μεγαλύτερου μέρους του και η καλλιέργειά του με γεωργικά φυτά, όπως το καλαμπόκι, ενώ ένα μεγάλο τμήμα του υγρότοπου αποστραγγίστηκε και οι εκτάσεις που προέκυψαν διανεμήθηκαν στους αγρότες! Επεμβάσεις όπως η υπερβόσκηση, η υλοτομία, οι αυθαίρετες πυρκαγιές των καλαμιώνων, η αναρρίχηση στις πλαγιές του φαραγγιού και τους βράχους, όπου φωλιάζουν σπάνια είδη ζώων, η ρύπανση των υδάτων από τα γεωργικά φάρμακα, τα λατομεία μαρμάρων στη δυτική πλευρά, καθώς

και η διέλευση βαρκών σε περιόδους αναπαραγωγής που ενοχλούν το βιότοπο, άλλαξαν τις οικολογικές συνθήκες της περιοχής.

ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΩΝ ΤΟΥ

ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΩΝ ΤΟΥ

ΓΕΦΥΡΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ΠΛΕΟΝ ΧΩΡΙΖΕΙ ΤΗΝ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΠΡΟΣ ΘΕΡΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΛΕΥΚΗ

Στην περιοχή του νομού Ξάνθης συναντάμε τα περισσότερα πέτρινα γεφύρια της ορεινής Ροδόπης. Έχουν καταγραφεί 54 που έστω και πληγωμένα από το πέρασμα του χρόνου και των καταστροφικών ορμητικών νερών, κυρίως των πλημμύρων του 1996, συνεχίζουν να στέκονται, σημάδια της ανθρώπινης επινοητικότητας απέναντι στην φύση. Πολλά από αυτά βρίσκονται στη διαδρομή της παλιάς επαρχιακής οδού που συνδέει την πόλη της Ξάνθης με τη Σταυρούπολη και στη συνέχεια με το χωριό Εχίνος. Ενδιαφέροντα δείγματα θα συναντήσουμε επίσης στην περιοχή των Σατρών και κοντά στη Μέδουσα. Χρησίμευαν ως περίπου τη δεύτερη δεκαετία του 20ου αιώνα, όταν η βαθμιαία ανάπτυξη του οδικού δικτύου επέβαλε την κατασκευή των άχαρων, τσιμεντένιων ή μεταλλικών απογόνων τους, που, σε αντίθεση με την αρμονία και τη χάρη των πέτρινων γεφυριών μοιάζουν σαν να εισβάλλουν και να βιάζουν το φυσικό τοπίο.

Γεφύρια

Τα γεφύρια, άλλοτε πέτρινα και απόλυτα εναρμονισμένα με το φυσικό περιβάλλον κι άλλοτε πάλι σιδερένια κι αναπόσπαστα κομμάτια του τεχνητού πολιτισμού, αποτελούν σημαντικό μέσο επικοινωνίας για τον εκάστοτε διαβάτη. Τα τοπία της Ηπείρου, της Θράκης, της Δυτικής Μακεδονίας, της Γορτυνίας και του Πηλίου, είναι διάσπαρτα από πανέμορφα παραδοσιακά πέτρινα γεφύρια, που συνδυάζονται αρμονικά με τη φύση και προσδίδουν ιδιαίτερη γραφικότητα στα διάφορα ποτάμια πάνω από τα οποία στέκονται αγέρωχα.

Η ανάγκη του ανθρώπου να περνά στην αντίπερα όχθη του ποταμού μεταφέροντας με ασφάλεια τα προϊόντα ή τα ζώα του, είχε γεννηθεί ήδη από πολύ παλιά. Οι πρώτες γέφυρες κατασκευασμένες το 4.000 π.Χ. από τον νεολιθικό άνθρωπο ήταν επεξεργασμένοι λίθοι που γεφύρωναν μικρά

χωρίσματα γης. Με το πέρασμα όμως του χρόνου και την ανακάλυψη υλικών όπως η πέτρα, το ξύλο και κυρίως το τσιμέντο, επετεύχθη η γεφύρωση ακόμα μεγαλύτερων αποστάσεων. Έτσι διαμορφώθηκαν και οι τρεις τύποι γεφυρών, οι κρεμαστές, οι τοξοτές και οι γέφυρες με δοκούς.

Σε αντίθεση με τη Ρωμαϊκή εποχή, όπου κατασκευάστηκε μεγάλος αριθμός γεφυρών, στην αρχαία Ελλάδα η περιοδική ροή των περισσότερων Ελληνικών ποταμών δεν καθιστούσε αναγκαία τη δημιουργία τους. Το Μεσαίωνα στην Ευρώπη κατασκευάστηκαν γέφυρες που είχαν σχήμα οξυκόρυφου τόξου, ενώ κατά τον 17ο-18ο αι. δημιουργήθηκαν τα πρώτα πέτρινα οικοδομήματα. Τον 19ο αι. η ανάπτυξη της μεταλλουργίας είχε ως αποτέλεσμα να χρησιμοποιηθεί ο σίδηρος ως πρωταρχικό δομικό υλικό, ενώ κατά τον 20ο αι. τα γραφικά πέτρινα γεφύρια αντικαταστάθηκαν από μεγάλες σιδερένιες κατασκευές.

Τα γεφύρια, αναπόσπαστο κομμάτι του Ελληνικού τοπίου, είναι άρρηκτα δεμένα και με λαϊκούς μύθους. Οι ελλείψεις στα κατασκευαστικά μέσα του 17ου-18ου αι., όπου αυτά τα γοητευτικά δημιουργήματα του ανθρώπου γκρεμίζονταν σε σύντομο χρονικό διάστημα, εξήραν τη φαντασία του λαού μας, που φαίνεται ότι απέδιδε την αποτυχία σε κάποιο φυσικό ον, που εχθρεύονταν τους μαστόρους και χαλούσε τις κατασκευές τους.

Χαρακτηριστικό είναι το πέτρινο γεφύρι της Άρτας που έχει τραγουδηθεί περισσότερο από κάθε άλλο.

Σύμφωνα με τη λαϊκή μας παράδοση, το γεφύρι θα μπορούσε να στεριώσει μόνο αν ο πρωτομάστορας θυσιάζε τη γυναίκα του και κατεύναζε έτσι την οργή του στοιχειού. Ένας άλλος πάλι λαϊκός μύθος για το Λάδωνα, παραπόταμο του Αλφειού, έλεγε ότι το γεφύρι ήταν στοιχειωμένο, γιατί κάποτε στα θεμέλια του θυσιάστηκαν δύο άνθρωποι προκειμένου να στεριώσει. Τέλος, ένας διαφορετικός θρύλος μας περιγράφει το πώς χτίστηκε

το "Γεφύρι του Διαβόλου" στον Κρεμαστό ποταμό στην Τροιζήνα. Ένας πασάς θέλησε να γεφυρώσει το ποτάμι προκειμένου να πηγαίνει για κυνήγι. Το έργο ανέλαβε ένας φτωχός τεχνίτης έναντι μικρής αμοιβής. Οι δύο αποτυχημένες προσπάθειές του όμως, τον ανάγκασαν να συνωμοτήσει με το διάβολο, ο οποίος και του υποσχέθηκε να τον βοηθήσει, αρκεί να του έδινε ότι ζητούσε. Το γεφύρι στέριωσε, αλλά τόσο ο μάστορας όσο και η οικογένειά του χάθηκαν αργότερα.

Ανάμεσα λοιπόν στη ποικιλόμορφη βλάστηση με τις έντονες εναλλαγές και πάνω από τα άλλοτε αφρισμένα κι άλλοτε ήρεμα νερά των ποταμών, τα πέτρινα γεφύρια δίνουν αλλιώτικο χρώμα στο τοπίο αναβιώνοντας θρύλους και δοξασίες. Η τεχνολογία θα πρέπει να συνυπάρξει ή ακόμα και να στηρίξει κάθε κομμάτι της παράδοσης που αξίζει να μένει ζωντανό και να προσδιορίζει έτσι τις ρίζες και την ταυτότητά μας.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΕΤΡΙΝΑ ΓΕΦΥΡΙΑ

Ο Έβρος

Αντί εισαγωγής

Αγαπητοί συμμαθητές κα καθηγητές,

Η εργασία αυτή που κρατάτε στα χέρια σας έχει ως θέμα τον ποταμό Έβρο και του παραποτάμους του, καθώς και τα ιστορικά, μυθολογικά, λαογραφικά

και μορφολογικά στοιχεία του ποταμού. Διαβάζοντας την ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να μάθει πολλά ενδιαφέροντα πράγματα για τον ποταμό. Για να φτάσουμε στο επίτευξη και ολοκλήρωση της εργασίας αυτής, χρειάστηκαν ώρες μελέτης, επεξεργασίας

πληροφοριών και έρευνας σε εγκυκλοπαίδειες και στο διαδίκτυο. Ελπίζουμε πως θα εκτιμήσετε την εργασία μας.

Με εκτίμηση

Οι μαθητές της Β΄ τάξης:

Γεωργαλής Φίλιππος- Εμμανουήλ

Γραβάνης - Αποστολόπουλος Ιάσων

Ζαχόπουλος Γεώργιος

Ιατρούδης Γεώργιος

Ιατρούδης Ιωάννης

Καμπάνης Στυλιανός

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ

Ο Έβρος, γνωστός και ως Μάριτσα, είναι ένας από τους κυριότερους ποταμούς τη Βαλκανικής Χερσονήσου, με μήκος περίπου 480 χλμ.

Οι πηγές του ποταμού είναι Έβρου, στα όρη Ρήλα της Βουλγαρίας.

Πηγάζει από τα όρη Ρήλα της δυτικής Βουλγαρίας και κυλά σε βουλγαρικό έδαφος νοτιοανατολικά σχηματίζοντας κοιλάδα ανάμεσα στις οροσειρές της Ροδόπης και του Αίμου και διερχόμενος από τις πόλεις Πλόβντιβ (Φιλιππούπολη),

Σβίλεγκραντ, Ιβαήλοβγκραντ. Συναντά τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα κοντά στο χωριό Καστανιές και εισέρχεται για λίγα χιλιόμετρα σε τουρκικά εδάφη, σχηματίζοντας το τρίγωνο του Καραγάτς, κοντά Ανδριανούπολη και στη συνέχεια αποτελεί το σύνορο Ελλάδας-Τουρκίας, χωρίζοντας γεωγραφικά τη δυτική από την ανατολική Θράκη. Διέρχεται κοντά στις πόλεις Τυχερό και σε πολλές τούρκικες. Εκβάλλει στο βόρειο Αιγαίο Πέλαγος, με κυριότερους παραποτάμους τους Τούντζας και Άρδας. Ο Έβρος σχηματίζει ευρύτατο δέλτα το οποίο αποτελεί σημαντικό υδροβιότοπο. Δεν είναι πλωτός σε κανένα σημείο του, έχει όμως σημαντικό όγκο υδάτων που χρησιμοποιούνται για παραγωγή ηλεκτρισμού (φράγμα Κυπρίνου) και αρδεύσεις.

Απολιθωμένο δάσος Φυλακτού

Το Φυλακτό είναι κτισμένο στην τοποθεσία απολιθωμένου δάσους της καινοζωικής εποχής. Η πρωτοβουλία του κ. Β.Μιχαηλίδη, κατοίκου του χωριού, να προβεί στην περισυλλογή των απολιθωμένων κορμών από το 1978 οδήγησε

στο σημερινό σχέδιο δημιουργίας γεωπάρκου για την ανάδειξη της ιστορικής εξέλιξης της δασικής βλάστησης στην περιοχή, καθώς και ίδρυσης Παλαιοβοτανικού Γεωλογικού Μουσείου με την υποστήριξη του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ανάμεσα στα σημαντικότερα ευρήματα που έχουν αναδείξει, μέχρι στιγμής, οι ανασκαφές είναι ένας απολιθωμένος κορμός μήκους 20μ. και πλάτους 1,5μ., του είδους *Lithogarrochylon*, του οποίου η ηλικία υπερβαίνει τα 25 εκατομμύρια χρόνια, απολιθωμένα θαλάσσια όστρακα, δόντια καρχαρία, κοράλλια, απολιθώματα φύλλων, και γυρεόκκκων.

Δάσος Δαδιάς

Στο σταυροδρόμι των θαλάσσιων και χερσαίων δρόμων της Ανατολής με τη Δύση και εκεί όπου οι τελευταίες ράχες της Ροδόπης ανταμώνουν τον ποταμό των συνόρων Έβρο και το Θρακικό Πέλαγος με την αγέρωχη Σαμοθράκη, η φύση αιώνες

τήρα δημιουργεί οικοσυστήματα μοναδικής ομορφιάς και σπουδαιότητας. Παραλιακές ζώνες, υγράτοποι, ποτάμια και ρυάκια, δασωμένα βουνά, λιβάδια και πεδιάδες συνυπάρχουν σε μια μοναδική σύνθεση της πληθωρικής φύσης.

Η εντυπωσιακή βιοποικιλότητα σε αυτή την ελληνική γωνιά, μοναδική στην Ευρώπη, οφείλεται στη γεωγραφική θέση της σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες, το ανάγλυφο της περιοχής και τις ήπιες ανθρωπογενείς επιδράσεις.

Από τη Σαμοθράκη με τη ψηλότερη βουνοκορφή Φεγγάρι (1641 μ.) και τα παράλια του Έβρου μέχρι τα βόρεια όρια του νομού, συναντά κανείς όλα σχεδόν τα είδη της ευρωπαϊκής βλάστησης, από τα ψυχρόβια δάση μέχρι τη μεσογειακή μακία. Μερικά από αυτά τα είδη είναι πολύ σπάνια, όπως ο θάμνος *Eriolobus trilobatus* και η ιτιά *Salix xanthicola* ενώ η εξάπλωση κάποιων άλλων ειδών περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στον Έβρο, όπως η Μινουάρτια (*Minuartia greuteriana*).

Στα εκτεταμένα δάση του Έβρου και στα φαράγγια, στις ρεματιές και στις κοιλάδες, στους υγρότοπους, στα μεγάλα ή μικρά ποτάμια που διασχίζουν το νομό βρίσκουν ακόμα καταφύγιο πολλά είδη της άγριας πανίδας μοναδικά στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη όπως ο λύκος, το τσακάλι, η αγριόγατα, το αγριογούρουνο, το ζαρκάδι, η βίδρα και σε τυχαίες εμφανίσεις στα ορεινά του νομού η καφετιά αρκούδα.

Δέλτα Έβρου

Στη βορειοανατολική πλευρά γωνία της Ελλάδας, σε απόσταση 20 χλμ. από την Αλεξανδρούπολη, ο Έβρος σχηματίζει ένα οικοσύστημα διεθνούς σημασίας, γνωστό και ως Δέλτα του Έβρου. Η συνολική έκταση του δέλτα

είναι 500.000 στρέμματα από τα οποία τα 100.000 ανήκουν στην Τουρκία. Οι Τούρκοι το ονομάζουν Γκισιούρ Αντά και σημαίνει νησί των άπιστων. Στις λίμνες που σχηματίζονται (Παλούκια,

Δράνα, Νυμφών και Λακί) ζουν άφθονα ψάρια όπως γουλιανοί, σαζάνια κ.ά.

Στο δέλτα συναντώνται όλοι οι τυπικοί σχηματισμοί και οι μονάδες βλάστησης ενός μεσογειακού δέλτα. Η βλάστηση εξαρτάται από παράγοντες όπως η σύσταση του εδάφους, η υγρασία και η περιεκτικότητα σε αλάτι. Περισσότερα από 350 φυτικά είδη έχουν καταγραφεί στη ζώνη κατά το μήκος του ποταμού.

Στο δέλτα του Έβρου επίσης παρατηρήθηκαν 304 είδη πουλιών από τα 407 είδη της Ελλάδας. Η ποικιλότητα αυτή αποτελεί σπάνιο φαινόμενο για τα ευρωπαϊκά δεδομένα και αποδεικνύει τη σπουδαιότητα του οικοσυστήματος .

Η απομόνωση των νησίδων δίνει στα πουλιά την αίσθηση της ασφάλειας.

Πολλά είδη γλαρονιών μαζεύονται εδώ κι αφήνουν τα αυγά τους στην άμμο.

Τα πυκνά χόρτα των νησίδων προσφέρουν ιδανική κάλυψη στα πουλιά για να φτιάξουν τις φωλιές τους. Τα φλαμίνγκος είναι τακτικοί επισκέπτες του

δέλτα τα τελευταία χρόνια. Το ρεύμα του ποταμού παρασύρει πολλούς

κορμούς μέχρι τη θάλασσα. Έτσι, σε αυτούς φωλιάζουν κορμοράνοι. Η αλιεία

είναι μία συμβατή με τον υδροβιότοπο του Έβρου δραστηριότητα, αρκεί να ασκείται ορθολογικά με την προϋπόθεση της σωστής διαχείρισης των άλλων χρήσεων του οικοσυστήματος. Η σημασία του υδροβιότοπου του Έβρου ήταν άγνωστη για τους περισσότερους μέχρι την δεκαετία του '60, ώσπου δύο ορνιθολόγοι, οι **Μπάουερ** και **Μίλερ**, δημοσίευσαν μία έκθεση με τα στοιχεία που είχαν συλλέξει. Κατέληγαν τονίζοντας την επιτακτική ανάγκη άμεσης προστασίας του δέλτα. Το 1971 το δέλτα συμπεριλαμβάνεται στους 11 ελληνικούς υδροβιότοπους που προστατεύονται από την Διεθνή Συνθήκη Ραμσάρ. Τον Μάιο του 1980 με υπουργική απόφαση απαγορεύτηκε το κυνήγι σε ορισμένες περιοχές του δέλτα. Αυτό ήταν το μόνο μέτρο προστασίας που

είχε θεσπιστεί. Ωστόσο, την τελευταία 20ετία ο αριθμός των κυνηγών και λαθροκυνηγών έχει αυξηθεί ενώ των πουλιών μειώνεται. Εκατοντάδες φλαμίνγκος,

ερωδιοί, πελεκάνοι και αρπακτικά που φωλιάζουν στο δάσος της Δαδιάς στο βόρειο Έβρο, αλλά επισκέπτονται τον Έβρο καθημερινά για τροφή) πεθαίνουν άσκοπα κάθε χρόνο. Το έδαφος και τα ρηχά νερά επιβαρύνονται με τα σκάγια των κυνηγών που συχνά καταλήγουν στο στομάχι των πουλιών, προκαλώντας το θάνατό τους. Η παρενόχληση που προκαλεί στα πουλιά το κυνήγι αποτελεί σοβαρή απειλή για το οικοσύστημα από τους ίδιους φόνους των πουλιών.

Παρά τις αλλοιώσεις που του έχει επιφέρει η ανθρώπινη επέμβαση τις τελευταίες δεκαετίες, το δέλτα του Έβρου παραμένει αναπόσπαστο κομμάτι από τους σημαντικότερους υδροβιότοπους της Ευρώπης, μαζί με το δέλτα του Δούναβη στη Ρουμανία, του Γουαδαλκιβίρ στην Ισπανία και του Ροδανού στην Γαλλία.

Γενικά, οι απειλές για το δέλτα είναι οι παρακάτω:

- Αύξηση αλμυρότητας των νερών
- Ανεξέλεγκτο και παράνομο κυνήγι
- Υπερβόσκηση
- Αποξηράνσεις
- Αυθαίρετα κτίσματα
- Καύσεις καλαμώνων

Αυτές είναι οι σημαντικότερες αιτίες υποβάθμισης του υγρότοπου. Συνεπώς, τα είδη ζώων μειώνονται συνεχώς.

Πανίδα

Η ευνοϊκή θέση του δέλτα σε σχέση με τους άξονες μετανάστευσης των πτηνών, το σχετικά ήπιο κλίμα της περιοχής, καθώς και οι δυσπρόσιτες στον άνθρωπο απομονωμένες περιοχές είναι καθοριστικοί παράγοντες που δημιούργησαν τις ιδανικές συνθήκες για την εγκατάσταση της πανίδας. Έχουν καταγραφεί 46 είδη ψαριών, 7 είδη αμφιβίων, 21 είδη ερπετών και περισσότερα από 40 είδη θηλαστικών.

Σημαντικότερη όμως είναι η πλούσια πανίδα όρνιων, αφού έχουν παρατηρηθεί 304 είδη από τα 422 του ελλαδικού χώρου!

Το οικοσύστημα του δέλτα λειτουργεί ως:

- Φυσικός βιότοπος φωλιάσματος και διατροφής για πολλά είδη (ερωδιόι, κορμοράνοι, γλάροι αρπακτικά κ.ά.)
- Καταφύγιο για μεγάλους πληθυσμούς υδροβίων πουλιών από βόρειες περιοχές της κεντροανατολικής Ευρώπης κατά τη διάρκεια του χειμώνα
- Ζωτικός χώρος συγκέντρωσης και ανάπαυσης μεγάλων αριθμών μεταναστευτικών πουλιών κατά τις μετακινήσεις τους προς τις νοτιότερες περιοχές. Αποτελεί ένα σημαντικό υγρότοπο για τη διαχείμαση ειδών όπως πάπιες, χήνες και άλλα υδρόβια πουλιά. Οι πληθυσμοί κυμαίνονται από 30.000 - 150.000 άτομα, αν και τα τελευταία χρόνια δεν ξεπερνάν τα 50.000 - 60.000. Λόγω της γεωγραφικής θέσης, ανάμεσα στην Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική, στο δέλτα εμφανίζονται αρκετά πτηνά που συνήθως είτε δεν απαντώνται σε ευρωπαϊκό χώρο είτε είναι πολύ σπάνια, όπως η νανόχηνα , η κοκκινόχηνα, η λεπτομούτα κ.ά. Στα αναπαραγόμενα είδη ανήκει ο κορμοράνος, ο μικροτσικνιάς, ο πορφυροτσικνιάς, η καστανόχηνα, η βαλτοπάπια, ο καλαμοκάνας, η αβοκέτα η πετροτρολίδα, το νεροχελίδονο, ο θαλασσοσφυρικτής, η αγκαθοκαλημάνα, ο μαυροκέφαλος γλάρος, το γελογλάρονο, το ποταμογλάρονο και το νανογλάρονο. Στα μεταναστευτικά είδη περιλαμβάνονται ο ροδοπελεκάνος, ο πελαργός, η χαλκόκοτα, η χουλιανομούτα, η ασπρομέτωπη χήνα κ.ά.

Χλωρίδα

Στην περιοχή καταγράφονται όλοι οι τυπικοί σχηματισμοί και οι τύποι βλάστησης (περίπου 350 φυτικά είδη) που απαντώνται σε ένα δέλτα μεσογειακής λεκάνης. Το βορειοανατολικό τμήμα του δέλτα, γνωστό και ως «πλημμυρίζουσα ζώνη», καλύπτεται από πυκνές συστάδες θάμνων με αρμυρίκια, ενώ κατά μήκος του ποταμού σχηματίζεται πυκνό δάσος με λεύκες, ιτιές, σκλήθρα, φτελιές και αναρριχητικά φυτά. Νοτιότερα το τοπίο αλλάζει και το δάσος παραχωρεί τη θέση του σε πυκνούς καλαμώνες στη λίμνη Νυφών και στις άλλες λίμνες γλυκού νερού, όπως το Τσεκούρι, η Σκέπη κ.ά.

Δέλτα Έβρου

ΙΣΤΟΡΙΑ

Προϊστορία

Η περιοχή του Έβρου κατοικήθηκε από την Παλαιολιθική Εποχή (10.000 - 7.000 π.Χ.) όπως μαρτυρούν τα λίθινα εργαλεία που βρέθηκαν επιφανειακά κοντά στον Άρδα και στον Έβρο ποταμό. Η ανθρωπίνη παρουσία εξακολουθεί να υπάρχει τη Νεολιθική εποχή (5.500-3.000 π.Χ.) στην περιοχή και μάλιστα στην περίοδο της Εποχής του Χαλκού (3.000 - 1.050) παρατηρούνται επαφές με κατοίκους εκτός Θράκης και συγκεκριμένα η ανασκαφή στη περιοχή Μικρό Βουνί Σαμοθράκης δείχνει εμπορικές επαφές με Μινωίτες.

Κλασική - Ελληνιστική

Κατά την διάρκεια των Κλασικών χρόνων Αιολείς αποικίζουν το νησί της Σαμοθράκης και χτίζουν το Ιερό των Μεγάλων Θεών. Επιπλέον, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την συγκρότηση οργανωμένων οικισμών στα νότια παράλια του νομού, που δημιουργείται η Πόλη-Κράτος της Σαμοθράκης για να ενισχύσει τις εμπορικές επαφές της με τη Θρακική ενδοχώρα. Πιο γνωστή από αυτές τις μικρές πόλεις, που απάρτιζαν τη σαμοθρακική Περαία, είναι η Μεσημβρία-Ζώνη.

Ρωμαϊκοί Χρόνοι

Οι Ρωμαϊκοί Χρόνοι που διήρκεσαν ως τον 4ο αι. μ.Χ. οδηγούν στην ανάδειξη του ελληνικού χαρακτήρα του τοπικού πολιτισμού. Αυτή την περίοδο κατασκευάζεται η Εγνατία Οδός που περνούσε μέσα από τον νομό

Έβρου αποτελώντας σημαντικό συγκοινωνιακό άξονα που βοήθησε την οικονομική, εμπορική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής.

Βυζαντινή - Οθωμανική

Η περιοχή του Έβρου λόγω της γειτνίασής της με την Κωνσταντινούπολη παίζει πρωτεύοντα ρόλο κατά την Βυζαντινή περίοδο. Το 1151-2 ο αυτοκράτορας Ισαάκιος Κομνηνός ιδρύει το μοναστήρι της Παναγίας Κοσμοσώτειρας στις Φέρες ενώ κατά τον εμφύλιο πόλεμο του 1341-7 ο Ιωάννης ΣΤ' Καντακουζηνός στέφεται αυτοκράτορας στο Διδυμότειχο.

Νεότερη

Από τα μέσα του 18ου αι. ο αστικός ελληνικός πληθυσμός της περιοχής γνωρίζει μια διαρκή ανάπτυξη. Από τους οικισμούς του νομού, το Σουφλί είναι αυτό που γνωρίζει την μεγαλύτερη άνθηση χάρη στο μετάξι.

Δυστυχώς στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20 αι. ολόκληρη η περιοχή της Θράκης χωρίς να εξαιρεείται ο νομός Έβρου γνωρίζει τις συνέπειες των ενδοβαλκανικών ανταγωνισμών και συγκρούσεων.

Η Θράκη ενώθηκε με την Ελλάδα το 1920 με την υπογραφή της συνθήκης των Σεβρών μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και αφού πέρασε μία περίοδος διαβαλκανικής διοίκησης.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Το ποτάμι ονομαζόταν Ρόμβος, ώσπου ο Έβρος ο γιος του βασιλιά Κασσάνδρου και της Κροτωνίκης, πνίγηκε για ν' αποφύγει τις συκοφαντίες της μητριάς τον Δαμασίππη (της οικογένειας των Λαπήθων) για βιασμό. Την ερμηνεία αυτή μας δίνει ο Πλούταρχος στο έργο τον "Περί ποταμών και

όρων" κεφ. 3. Ο Βιργίλιος τον ονομάζει Οιάγγριον Έβρο. Κατά τον Ησύχιο η Θρακική σημασία τον ονόματος Έβρος σημαίνει: τράγος βατήρα (βάθρο). Η Άννα Κομνηνή τον αναφέρει ως Εύρο, το ρήμα εύω σημαίνει φλογίζω ενώ αύω = ανάβω. Εύρος σημαίνει και ανατολικός άνεμος, σφοδρός και συχνά Θερμός. Ο Αλκαίος τον αναφέρει ως "κάλλιστου ποταμών". Επίσης αναφέρεται από τους: Ηρόδοτο, Θουκυδίδη, Οράτιο, Αριστοτέλη, Στράβωνα, Ευριπίδη, Πλίνιο, Μελέτιο κ.ά.

Στον Έβρο κοντά στην Ουσκουδάμα (Αδριανούπολη), λούστηκε ο Ορέστης, ο γιος του Αγαμέμνονα πού σκότωσε τη μάνα του την Κλυταιμνήστρα, κυνηγημένος από τις Ερινύες και Θεραπεύτηκε. Τότε αποφάσισε να χτίσει μια πόλη, πού την ονόμασε Ορεστιάδα, για να θυμάται το μέρος πού βρήκε την υγείά του και γλίτωσε αστό τις Τύψεις.

Είναι πολύ δύσκολο να απομονώσουμε τη μυθολογία στα όρια τον νομού μας, κι έτσι Θ' αναφερθούμε συνολικά στη μυθολογία της Θράκης.

Η Θράκη ήταν κόρη τον Ωκεανού και της Παρθενόπης και κατελάμβανε μια τεράστια περιοχή για όλους τους Έλληνες τον νότου ήταν ο τόπος απ' όπου ξεκινούσε ο Βορέας με τους Βορεάδες. Κάλαη και Ζήτη και τις κόρες του Χιόνη (μητέρα τον Εύμολπου) και Κλεοπάτρα (σύζυγο του βασιλιά Φινέα). Από τη Θράκη ξεκίνησαν ο Άρης και ο Διόνυσος.

Ήταν όμως και ο τόπος τον Ορφέα, του Μουσαίου, του Λίνου του Θάμυρη και του Ευμόλπου, πού δίδαξαν στους ανθρώπους τα Θεία μυστήρια και τη μουσική. Έτσι οι άνθρωποι από τη μια έπλαθαν ιστορίες για κακούς βασιλιάδες όπως ο Λυκούργος και ο Διομήδης με τα άλογά του, πού ξέσκιζαν κι έτρωγαν ανθρώπους, ο Τηρέας πού ήταν κακούργος και τέλος ο Πολυμήστορας πού πρόδωσε τον Πρίαμο της Τροίας, όταν αυτός του

εμπιστεύτηκε το γιο του Πολύδωρο (η μητέρα του Καστιάνειρα ήταν από την Αιούμη, παλλακίδα του Γριάμου) και το Θησαυρό της χώρας του.

ΟΡΦΕΑΣ : Μουσείο Βερολίνου : Αγγείο 5ου αι. π.Χ.

Από την άλλη όμως έπλαθαν ιστορίες για την αγάπη και τη δύναμη της τέχνης, μιλώντας για τον Ορφέα που γοήτευε τα θηρία και κατέβηκε στον Άδη για χάρη της Ευρυδίκης. Για τη βασιλοπούλα που αγάπησε ένα γιο του Θησέα, τον Ακάμα ή το Δημοφώντα και πέθανε περιμένοντάς τον και για τη σχέση των μεγάλων δασκάλων του Θρακικού βορρά με την Ελευσίνα.

Ο Βορέας ήταν γιος τον Στρυμόνα και της Ευτέρπης. Σε μια επιδρομή του στην Αθήνα άρπαξε την κόρη του Ερεχθέα την Ωρειθυία, με την οποία απέκτησε δυο γιους και δυο κόρες, όπως προαναφέρθηκε, τους φτερωτούς Κάλαη και Ζήτη και τις Χιόνη και Κλεοπάτρα, που παντρεύτηκε τον Φινέα. Ο Φινέας αφού απέκτησε γιους μαζί της την παράτησε και πήρε άλλη γυναίκα. Αυτή σαν κακιά μητριά συκοφάντησε τους γιους του και ο Φινέας τους τύφλωσε. Τότε ο Βορέας πήγε και του έβγαλε τα μάτια και οι θεοί έστειλαν τις Άρπυιες, τα βρωμερά πουλιά που δεν τον αφήναν να φάει. Από το

μαρτύριο αυτό τον γλίτωσαν οι γιοι τον Βορέα, περνώντας από κει με τους Αργοναύτες. Αυτός τότε τους βοήθησε να περάσουν τις Συμπληγάδες και να φτάσει η Αργώ στον προορισμό της.

Θράκας Ιππέας, βρίσκεται αριστερά στην είσοδο του κάστρου της Αίνου

Κάποτε η Χιόνη βρέθηκε στην αγκαλιά τον Ποσειδώνα και απέκτησε τον Εύμολπο. Επειδή ήταν παράνομος καρπός τον πέταξε στη θάλασσα. Με τη φροντίδα του Ποσειδώνα ο Εύμολπος μεγάλωσε στην Αιθιοπία. Εκεί παντρεύτηκε τη βασιλοπούλα και απέκτησε τον Ίσμαρο, ο οποίος παντρεύτηκε την κόρη τον Θράκα βασιλιά Τεγύριου κι έγινε βασιλιάς αλλά πέθανε πρόωρα. Τότε έγινε βασιλιάς των Θρακών ο πατέρας του Εύμολπου, ο οποίος βοηθώντας τους Ελευσίνιους, σκοτώθηκε στην Αθήνα από τον Ερεχθέα.

Ο Ρήσος ήταν ο άλλος γιος του Στρυμόνα με μια Μούσα. Σαν βασιλιάς της Θράκης πήγε να συμμαχήσει με τους Τρώες, δολοφονήθηκε όμως την πρώτη νύχτα από τον Οδυσσέα και τον Διομήδη με τη βοήθεια της Αθηνάς. Μετά το θάνατό του λατρεύτηκε ως θεός. Έχουν βρεθεί χιλιάδες ανάγλυφα, γνωστά ως "Θράκας ιππέας". Απεικονίζεται συνήθως με δόρυ στο δεξί χέρι, αριστερά

υπάρχει δέντρο με τυλιγμένο φίδι και δεξιά ακολουθεί ένας δούλος. Κάτω υπάρχει βωμός, αγριογούρουνο και σκύλος. Συνήθως αναφέρεται ως "Κύριος ή ήρωας", είναι Θεός σωτήριος αλλά και καταχθόνιος. Η σκηνή του κυνηγιού μαρτυρά ότι πρόκειται για το μυθικό βασιλιά Ρήσο.

Η Θράκη ήταν ο τόπος που γεννήθηκε και κατοικούσε ο Άρης. Άγριος και πολεμοχαρής άφησε απογόνους σαν τον Τηρέα, το Λυκούργο και το Διομήδη, βασιλιάδες της Θράκης βάρβαρους και σκληρούς. Για τον Τήρη αναφέρεται πως κάποτε βοήθησε τους Αθηναίους εναντίον της Θήβας. Όταν νίκησαν του έδωσαν γυναίκα την κόρη τον βασιλιά Πανδίονα, πράγμα που δεν τον εμπόδισε να φερθεί άσχημα σ' αυτήν και την οικογένειά της. Λέγεται πως σκότωσε και τον αδερφό του Δρύαντα, πατέρα του Λυκούργου. Ο Λυκούργος βασίλευε στους Ηδωνούς και εναντιώθηκε στη λατρεία του Διονύσου, επιτέθηκε στις Βάκχες και απείλησε το Θεό. Τότε ο Διόνυσος, που καταγόταν κι αυτός από τη Θράκη και ήταν Θεός της αμπέλου και του οίνου, του μπέρδεψε το μυαλό και του έβαλε να κατακρεουργήσει το παιδί του, νομίζοντας ότι κλαδεύει αμπέλι.

Ύστερα απ' αυτό οι Ηδωνοί τον έδεσαν στο Παγγαίο, όπου άγρια άλογα τον κατασπάραξαν. Λέγεται πως ο Χάροπας, ένας ντόπιος, βοήθησε το Διόνυσο να θανατώσει το Λυκούργο. Αυτός για ανταμοιβή δίδαξε στο γιο του Οίαγρο τις Διονυσιακές τελετουργίες κι αυτός με τη σειρά του στο γιο του Ορφέα, ο οποίος τις συστηματοποίησε σαν Ορφικά Μυστήρια.

Άλλος γιος τον Άρη ήταν ο Διομήδης, βασιλιάς των Βιστόνων, που είχε τα περίφημα άλογα που κατασπάραζαν ανθρώπους. Τον σκότωσε σε μονομαχία ο Ηρακλής, για να πάρει τα άλογα και να τα πάει στον Ευρυσθέα τον Άργους. Ο Ηρακλής τα άφησε στη φύλαξη του φίλου του για λίγο. Ώσπου να γυρίσει τ'

άλογα τον κατασπάραξαν. Στη Θύμησή του ίδρυσε πόλη που της έδωσε το όνομά του. Την ονόμασε Άβδηρα.

Ο Ορφείας είναι η μεγαλύτερη μορφή της προελληνικής Θράκης. Θεωρήθηκε μέγας λυράρης και κιθαρῳδός, εφευρέτης της κιθάρας και της μουσικής, ποιητής, εξημερωτής και εκπολιτιστής. Ιδρυτής Θρησκευματος και πατριάρχης της Ελληνικής γραμματείας. Λατρεύτηκε ως ήρωας, Θεός και ημίθεος.

Καταγόταν κατά τη μυθολογία απ' τους Κίκονες ενώ σύμφωνα με την ιστορία από τους Οδρύσες Θράκες. Πήρε μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία και δρούσε από τα Πιέρια ως τον Έβρο. Πατέρας του ήταν ο Οίαγρος (πιθανόν Έβρος), ένας Θρακικός ποταμός και μητέρα του η Καλλιόπη ή η Μελπομένη ή η Μενίππη (κόρη τον Θάμυρη) ή η Μούσα Κλειώ. Έμβλημά του η λύρα πού του δώρισε ο Απόλλων και του τη δίδαξε ο προπάππος του ο Λίνος, γνώστης της μουσικής τέχνης. Κατέβηκε στον Άδη για να πάρει την Ευρυδίκη (Αγριόπη), αδημονώντας να την αντικρίσει, στράφηκε πίσω και την έχασε για πάντα. Επέστρεψε πίσω απαρηγόρητος.

Σύμφωνα με μια εκδοχή τον κατασπάραξαν οι Μαινάδες Βάκχες, γιατί αρνιόταν τον έρωτά τους. Σύμφωνα με άλλη, οι Θράσες γιατί εισήγαγε στη Θράκη την παιδευαστία. Άλλοι λένε πως τον κατακεραύνωσε ο Δίας γιατί στα μυστήρια πού ίδρυσε, αποκάλυπτε στους ανθρώπους απόκρυφες έννοιες για το υπερπέραν. Το κεφάλι του πού ρίχτηκε στον Έβρο, εκβράστηκε στη Λέσβο. Με θαυμάσια έργα έχει αποτυπωθεί η ιστορία τον Ορφεία και της Ευρυδίκης στην τέχνη: ζωγραφική, γλυπτική, δράματα, ποίηση, διηγήματα, καντάδες, συμφωνική μουσική, όπερες, μπαλέτα και φιαμ.

Ο Μουσαίος και ο Θάμυρης κατατάσσονται στους Θράκες αοιδούς. Ο πατέρας του Θάμυρη, Φιλάμμωνας ήταν γιος του Απόλλωνα και η μητέρα του Αγριόπη νύφη τον Παρνασσού. Όταν ήταν να γεννηθεί ο Θάμυρης η Αγριόπη μετοίκησε στους Οδρύσες. Εκεί μεγάλωσε και εθάμιζε (σύχναζε) σε περιβάλλον που αγαπούσε τη μουσική, όπως και ο Ορφέας.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Το λαογραφικό μουσείο της Νέας Ορεστιάδας ανήκει στο Μορφωτικό Σύλλογο «Μουσείο Λαογραφίας και Ιστορίας Τέχνης Ορεστιάδας και Περιφέρειας» και ιδρύθηκε το 1974.

Το μουσείο περιλαμβάνει στους εκθεσιακούς χώρους του τις παρακάτω ενότητες:

- **Πρόσφατη ιστορία της περιοχής**, με απόσπασμα από τη συνθήκη της Λοζάννης του 1922, σύμφωνα με την οποία έγινε ο ξεριζωμός των Ελλήνων χριστιανών, κατοίκων της ανατολικής Θράκης. Η ενότητα αυτή αναφέρεται στη μετακίνηση του πληθυσμού με βαγόνια και βοϊδάμαξα φορτωμένα με τη γεωργική σοδειά, σκεύη του νοικοκυριού, γεωργικά εργαλεία, στρωσίδια, εικονίσματα, και προπαντός φορτωμένα με αναμνήσεις και πίκρες του ξεριζωμού, και καταλήγει στην ίδρυση της νέας πατρίδας, της Ν. Ορεστιάδας.
- **Διάφορα γεωργικά εργαλεία**,
- **Εργαλεία του σιδερά, του τσαγκάρη και άλλων επαγγελματιών**, που εγκαταστάθηκαν στη Ν. Ορεστιάδα. Επίσης αργαλειός, σαΐτες, λανάρια,

ρόκες, αδράχτια, ηλακάτη, ανέμη ροδάνι και γενικά όλα εκείνα τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την επεξεργασία του βαμβακιού, του μαλλιού και για την υφαντική.

- **Διάφορες και ανδρικές φορεσιές**, σε χρώματα της φύσης, στολισμένες με κεντήματα. Δεν λείπουν και οι αστικές φορεσιές της Αδριανούπολης (Ανατολική Θράκη).
- **Διάφορα μαγειρικά σκεύη**, μεταλλικά και ξύλινα
- **Στρωμένο Θρακικό παραδοσιακό δωμάτιο**, για τη φιλοξενία των επισκεπτών, το «καλό δωμάτιο», όπως λεγόταν. Όλα τα υλικά ατού του δωματίου είναι φερμένα από την Αδριανούπολη και την Παλαιά Ορεστιάδα (Κάραγατς).
- **Εκκλησιαστικά ιερά σκεύη**, φερμένα από την εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων της Παλαιάς Ορεστιάδας, από όπου κατάγονταν οι περισσότεροι πρώτοι κάτοικοι της Νέας Ορεστιάδας.
- **Διάφορα παραδοσιακά μουσικά όργανα** της περιοχής (φλογέρες, καβάλο, άσκαυλο, σείστρο, κλαρίνο, ούτι).

ΣΠΗΛΑΙΑ

Σπήλαιο Μάκρης

Στη Μάκρη Κωνσταντινούπολης, δίπλα στη θάλασσα, 50 m περίπου πάνω από το λιμανάκι του Πλάτανου, βρίσκεται το σπήλαιο του Κύκλωπα που κατά την παράδοση ήταν η κατοικία του Πολύφημου.

Στο εσωτερικό του σπηλαίου διαμορφώνονται τρεις θάλαμοι σε δύο επίπεδα, δυο στον πρώτο όροφο με ενδιαφέρον φυσικό διάκοσμο και ένας ευρύχωρος στον δεύτερο όροφο. Πρόσβαση στο άνω επίπεδο γίνεται από ένα στενό πέρασμα στη δεξιά πλευρά της εισόδου.

Σπήλαιο Καγιάλι

Η είσοδος του σπηλαίου βρίσκεται στη δυτική πλευρά της Ακρόπολης του Διδυμότειχου, απέναντι από το βυζαντινό πύργο του Πεντάζωνου. Το μήκος του ξεπερνά τα 150 m. και το ύψος σε μερικά σημεία φτάνει τα 30 m. Εξερευνήθηκε πρώτη φορά το 1963 από μέλη της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας, αλλά δεν έχει πραγματοποιηθεί αρχαιολογική έρευνα.

Σπήλαιο Βούβα

Το σπήλαιο Βούβα βρίσκεται ανάμεσα στο Διδυμότειχο και στο χωριό Κουφόβουνο που βρίσκεται στα δυτικά του Διδυμοτείχου. Το σπήλαιο εξερευνήθηκε στα 1962 από 5μελή ομάδα της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρίας με επικεφαλής τον Α. Βραχιολίδη. Είναι ένα σπήλαιο που παρουσιάζει αρκετά χαρακτηριστικά κοινά με της Ακρόπολης. Έχει όμως ξεχωριστό αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Η είσοδος του βρίσκεται πάνω στην οδική αρτηρία, απέναντι από το λατομείο και 10 m περίπου ψηλότερα από το επίπεδο του δρόμου. Το χαμηλό, αλλά φαρδύ στόμιο -στην βόρεια παρειά του ομώνυμου ασβεστολιθικού λόφου- οδηγεί αμέσως στην πρώτη αίθουσα, με εντυπωσιακές πραγματικά διαστάσεις, αρκετό ύψος και επίπεδο δάπεδο σε όλη σχεδόν την έκταση. Το έδαφος σκεπάζεται από παχύ στρώμα στάχτης αποτέλεσμα της φωτιάς που τόσα χρόνια ανάβουν οι κτηνοτρόφοι της περιοχής, βρίσκοντας καταφύγιο στο εσωτερικό της σπηλιάς για τους ίδιους και τα κοπάδια τους. Δύο στενές δίοδοι οδηγούν στα βαθύτερα σημεία της που έχουν γίνει επανειλημμένα αφορμή θρύλων για σύνδεση «Βούβας» με «Κάστρο» του Διδυμοτείχου ή ακόμα και με το Σουφλί. Από τα πρώτα κιόλας μέτρα μπορεί κανείς να δει σταλακτίτες και σταλαγμίτες μεγάλων διαστάσεων που βαθύτερα πολλαπλασιάζονται και αποτελούν μοναδικό θέαμα για τον επισκέπτη. Το γεγονός πάντως ότι το σπήλαιο δεν έχει μέχρι τώρα αξιοποιηθεί και δεν είναι, προς το παρόν, επισκέψιμο κάνει ιδιαίτερα δύσκολη την πορεία στο εσωτερικό του, λόγω της μικρής περιεκτικότητας σε οξυγόνο και τα πολλά σημεία ανωμάλου εδάφους.

ΑΞΙΟΘΕΑΤΑ ΕΒΡΟΥ

Ιστορικά και Θρησκευτικά μνημεία

Η περιοχή χαρακτηρίζεται ως σταυροδρόμι πολιτισμών και όχι άδικα αφού από την αρχαιότητα ως σήμερα είναι σημαντικό πέρασμα το οποίο δέχτηκε επιρροές από Ρωμαίους, Βυζαντινούς, Φράγκους, Βούλγαρους, Τούρκους και Έλληνες και διαμόρφωσε έναν ιδιαίτερο πολιτισμικό χαρακτήρα.

Τα ιστορικά και θρησκευτικά μνημεία της περιοχής είναι τα εξής:

-Ο ναός της Παναγίας Κοσμοσώτειρας και το Υδραγωγείο στις Φέρες, η περιοχή στην αρχαιότητα ονομαζόταν Βηρός, που σημαίνει νερά, βάλτος, εξαιτίας της γειτνίασής της με το Δέλτα. Ο ναός της Κοσμοσώτειρας αποτελεί το σημαντικότερο βυζαντινό μνημείο της Θράκης. Η Κοσμοσώτειρα είναι το καθολικό της μονής που έχτισε ο Ισαάκιος Κομνηνός το 12ο αιώνα, όταν εγκαταστάθηκε στην περιοχή, εγκαταλείποντας τα κοσμικά και τη διαμάχη με την αυτοκρατορική οικογένεια. Ο Ισαάκιος Κομνηνός αφιέρωσε όλη του την περιουσία για την κατασκευή της μονής, η οποία περιελάμβανε κελιά για 100 μοναχούς, νοσοκομείο, γηροκομείο, υδραγωγείο, βιβλιοθήκη και άλλα οικήματα. Για να ιδρύσει τον οικισμό, μετέφερε πληθυσμό από τρία γειτονικά χωριά. Ο οικισμός και η μονή αναπτύχθηκαν, καθώς είχαν εγκατασταθεί σε περιοχή με φυσικό πλούτο και σε κομβικό σημείο. Ο ναός με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του διατηρήθηκε μέχρι σήμερα χάρη στη χρήση και συντήρησή του από τους Οθωμανούς, αν και πολλές τοιχογραφίες του καταστράφηκαν. Σε καλή κατάσταση σώζεται το υδραγωγείο το οποίο εξασφάλιζε νερό για τη στέρνα που τροφοδοτούσε την κρήνη της μονής και

εκείνη του οικισμού. Στις Φέρες λειτουργεί επίσης αξιόλογο λαογραφικό μουσείο, στο οποίο εκτίθεται ιδιωτική συλλογή.

-**Ο αρχαιολογικός χώρος του Δρίσκου**, στα όρια του Δέλτα, κοντά στο ομώνυμο χωριό, υπάρχει ο αρχαιολογικός χώρος του Δρίσκου. Ο λόφος σε εκείνο το σημείο επιτρέπει μια πανοραμική θέα μεγάλου μέρους του υγροτόπου. Σ' αυτό το σημείο τοποθετείται η αρχαία πόλη του Δρίσκου. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο το ύψωμα εκμεταλλεύτηκε ο Ξέρξης για να μετρήσει τα στρατεύματά του το 480 π.Χ., κατά τους Περσικούς πολέμους.

Ο αρχαίος Δρίσκος, ήταν ξακουστός για το ισχυρό φρούριο του. Το 512 π.Χ. Πέρση Βασιλιά Δαρείο τον Α' εγκατέστησε φρουρά στην ίδια περιοχή. Το φρούριο ήταν τόσο μεγάλο, ώστε μπορούσε κατά τον Πλίνιο να περιλάβει 10.000 άνδρες. Το 346 π.Χ. ο Δρίσκος καταλήφθηκε από τον Φίλιππο.

Το ύψωμα του Δρίσκου παρουσιάζει κατοίκηση από τα νεολιθικά ως τα ελληνιστικά χρόνια. Στην κορυφή του λόφου Σαράγια, 1,5 χλμ. ανατολικά από το σημερινό Δρίσκο υπάρχουν ερείπια οικισμού του 4ου π.Χ. αιώνα.

Ο αρχαιολογικός χώρος της Τραϊανούπολης, ο αρχαιολογικός χώρος βρίσκεται στο Δήμο Τραϊανούπολης, δίπλα στα ιαματικές πηγές. Η Τραϊανούπολη χτίστηκε σε κομβική θέση, δίπλα στην Εγνατία Οδό που συνέδεε τη Ρώμη με την Κωνσταντινούπολη. Αποτελούσε διαμετακομιστικό σταθμό των ταξιδιωτών. Σημαντικό πλεονέκτημα αποτελούσε για την πόλη και η ύπαρξη των θερμών νερών.

Υπάρχουν ενδείξεις για την ύπαρξη προϊστορικής παρουσίας στην ευρύτερη περιοχή της Τραϊανούπολης. Πιο συγκεκριμένα, πολύ κοντά στην

Τραϊανούπολη, στο λόφο που σήμερα ονομάζεται λόφος του Αγ. Γεωργίου, ευρήματα δηλώνουν πως στην Πρώιμη Εποχή υπήρχε προϊστορική Θρακική ακρόπολη που ελεγχόταν από τους Κίκονες.

Στις αρχές του 2 ου μ.Χ. αιώνα, ο αυτοκράτορας Μάρκος Ούλπιος Τραϊανός έχτισε την Τραϊανούπολη στην οποία συγκέντρωσε πληθυσμό από τα γύρω αγροτικά χωριά. Ο λόφος του Αγίου Γεωργίου αποτελούσε την ακρόπολη της Τραϊανούπολης. Ο οικισμός περιβαλλόταν από τείχος και το νεκροταφείο βρισκόταν ανατολικά του.

Τα θερμά ιαματικά λουτρά και η άμεση επαφή με τη Εγνατία Οδό, έπαιξαν σοβαρό ρόλο στην επιλογή της θέσης του οικισμού. Η ρωμαϊκή πόλη έκοψε νομίσματα στα οποία συμπεριλαμβάνεται τύπος που παριστάνει την ποτάμια θεότητα του Έβρου.

Στον οικισμό υπήρχε δυναμική χριστιανική κοινότητα. Η Γλυκερία, ρωμαία με αρχοντική καταγωγή, η οποία γεννήθηκε στη Τραϊανούπολη, ασπάστηκε το χριστιανισμό και μαρτύρησε για τη θρησκεία της. Η μνήμη της γιορτάζεται στις 13 Μαΐου και δίπλα στ ιαματικά λουτρά ανεγέρθηκε ναός προς τιμήν της το 1966.

Χάνα, η Τραϊανούπολη άκμασε και κατά τη βυζαντινή εποχή, αλλά προς το τέλος της η περιοχή ερημώθηκε. Το 14 ο αιώνα δημιουργήθηκαν κάποια κτίσματα στην περιοχή, με σημαντικότερη τη «Χάνα», ο οποία λειτουργούσε ως ξενώνας για τους περαστικούς. Το 16 ο αιώνα κατασκευάστηκαν στην ίδια έκταση και θολωτοί λουτρώνες με δεξαμενές.

Σήμερα η περιοχή είναι επισκέψιμη. Σώζονται σε καλή κατάσταση η «Χάνα» και οι λουτρώνες. Στην ίδια έκταση λειτουργούν οι ιαματικές πηγές με

εγκαταστάσεις για λουτροθεραπεία, ποσιθεραπεία, εισπνοθεραπεία, καθώς και ξενώνες, εστιατόριο και άλλες διευκολύνσεις για τους επισκέπτες.

Τμήματα της Εγνατίας οδού μεταξύ Τραϊανούπολης και Μοναστηρακίου
Μεταξύ της Τραϊανούπολης και του οικισμού του Μοναστηρακίου δίπλα στην παλαιά εθνική οδό υπάρχουν απομεινάρια της Εγνατίας οδού που συνέδεε την Κωνσταντινούπολη με τη Ρώμη. Τα κομμάτια της Εγνατίας οδού δεν έχουν αποκαλυφθεί πλήρως, ενώ είναι περιφραγμένα και μαρτυρούν τη νευραλγική θέση της Τραϊανούπολης και της ευρύτερης περιοχής στα Ρωμαϊκά χρόνια.

Άλλα ενδιαφέροντα της περιοχής

Θερμά Λουτρά Τραϊανούπολης, στην Τραϊανούπολη στην ίδια

έκταση με τον αρχαιολογικό χώρο, βρίσκονται οι εγκαταστάσεις των

Ιαματικών Πηγών

Τραϊανούπολης. Οι

πηγές αποτελούν πόλο

έλξης για τους

λουόμενους από τα

αρχαία χρόνια.

Οι πηγές είναι

αναγνωρισμένες από το Ελληνικό Κράτος. Η θερμοκρασία τους φτάνει τους 52° C . Χαρακτηρίζονται ως υδρο- θειο - χλωριο - νατριούχες. Τα νερά τους είναι κατάλληλα για τη θεραπεία ρευματισμών, γυναικολογικών παθήσεων, περιφερειακών νεύρων, νοσημάτων νεφρού, χολής, ηπατικών δυσλειτουργιών, πεπτικών διαταραχών.

Τα λουτρά λειτουργούν από τη Διαδημοτική Επιχείρηση Λουτρών Τραϊανούπολης (ΔΕΛΤΑ) και οι υπηρεσίες που προσφέρουν είναι 26 ατομικοί λουτήρες, 6 κρουνοί για ποσιθεραπεία, 8 συσκευές εισπνοής, 8 ειδικές μπανιέρες για υδρομασάζ, 1 γιατρό, 2 νοσοκόμες, αίθουσες αναμονής και ξεκούρασης. Η επιχείρηση διαθέτει επίσης ξενοδοχείο Γ' Κατηγορίας, με 44 δωμάτια και 116 κλίνες.

Στην ίδια θέση λειτουργεί εστιατόριο από το Γυναικείο Συνεταιρισμό η «Χάνα», mini market, καθώς και 3 ιδιωτικά ξενοδοχεία.

Λόφος Αι - Γιώργη (Ακρόπολη Τραϊανούπολης), στην

κορυφή του λόφου πάνω από τα θερμά λουτρά Τραϊανούπολης, εκεί που υπήρχε η Ακρόπολη της Τραϊανούπολης υπάρχει σήμερα το εκκλησάκι του Αι - Γιώργη. Η θέα στο Δέλτα του Έβρου, έως την Αλεξανδρούπολη και τη Σαμοθράκη είναι πολύ εντυπωσιακή.

Προφήτης Ηλίας (Πλατανότοπος), δύο χιλιόμετρα βόρεια της

Τραϊανούπολης βρίσκεται το χωριό Λουτρός. Στην τοποθεσία Πλατανότοπος, βόρεια του χωριού, υπάρχει χώρος αναψυχής ανάμεσα σε πυκνή βλάστηση, στις όχθες του χειμάρρου. Στην περιοχή υπάρχει παρεκκλήσι αφιερωμένο στον Προφήτη Ηλία, γήπεδο ποδοσφαίρου, αναψυκτήριο, καθώς και μονοπάτια για περπάτημα. Συνεχίζοντας από τον Πλατανότοπο βόρεια, η διαδρομή Λουτρός - Δαδιά μέσα από το δασικό σύμπλεγμα είναι πολύ εντυπωσιακή.

Βουνά Νοτίου Έβρου, το Δέλτα του Έβρου αποτελεί σημαντική

περιοχή διατροφής των αρπακτικών του ορεινού όγκου του Νομού Έβρου και ιδιαίτερα αυτών που φωλιάζουν ή κουρνιάζουν στις νότιες παρυφές του. Η

ορεινή έκταση βόρεια του υγροτόπου, που εκτείνεται δυτικά ως την Κίρκη, προσφέρει πολλές δυνατότητες παρατήρησης αρπακτικών. Τα σημαντικότερα είδη που παρατηρούνται είναι η Αετογερακίνα, ο Χρυσαιτός, ο Θαλασσαετός, ο Στικταετός, το Όρνιο, ο Μαυρόγυπας.

Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, στο Αετοχώρι,

οικισμό του Δήμου Τραϊανούπολης, βρίσκεται η ανδρική Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου. Ιδρύθηκε το 1991 και διαθέτει ξενώνα και εξοπλισμένο συνεδριακό κέντρο.

Στην Αλεξανδρούπολη, επίσης υπάρχουν πολλά ενδιαφέροντα αξιοθέατα: το νεοσύστατο Εθνολογικό Μουσείο Θράκης, το Μουσείο Χλωρίδας και Πανίδας του Δέλτα Έβρου, το οποίο φιλοξενεί δείγματα που προέρχονται από τον υγρότοπο, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, το εκκλησιαστικό Μουσείο, ο Φάρος της Αλεξανδρούπολης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι αρχαιολογικοί χώροι της Μάκρης και κυρίως της Μεσημβρίας, καθώς και το σπήλαιο των Αγίων Θεοδώρων με βυζαντινές τοιχογραφίες, βόρεια της Αλεξανδρούπολης.

«Το βαλς του Έβρου»

«Έβρο ποτάμι μυθικό, στους θρύλους βουτηγμένο, αιώνες τωρ' αργοκυλάς,
βαρύ σαν κουρασμένο.

Πλούτη και χάρες κι' ομορφιές, τριγύρω σου σκορπίζεις, από μακριά μας
έρχεσαι, τους κάμπους μας ποτίζεις.

Και σαν τεχνίτης άφθαρτος, τις όχθες σου στολίζεις, τις μαγικές σου τις
στροφές, τρελά τις χρωματίζεις.

Ιτιές και δάφνες γέρνουνε, με χάρη τα κλωνιά τους, και σαν νεράιδες
πλέκουνε, τα ξέπλεκα μαλλιά τους.

Και συ βουβός κι αμίλητος, τα πόδια τους δροσίζεις και με το φως του
φεγγαριού, κρυφά τις καθρεπτίζεις.

Κι' όταν κανείς για μια φορά, τις όχθες σου γνωρίσει, αιώνια πλέον την ψυχή,
Έβρο θα σου χαρίσει»

Τα Γεφύρια του Έβρου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αυτή η εργασία ασχολείται με τα γεφύρια ενός μεγάλου ποταμού, του Έβρου. Συγκεκριμένα, με τα ιστορικά, τα μυθολογικά και τα λαογραφικά στοιχεία του κάθε γεφυριού. Επίσης, εξετάζουμε την αρχιτεκτονική και ερευνούμε τα λογοτεχνικά κείμενα ή τραγούδια που αναφέρονται σε αυτά. Σχετικά με την εργασία που δουλέψαμε, καταλάβαμε ότι δεν είναι πάντα εύκολο να βρίσκουμε πληροφορίες για ένα θέμα (όπως σε αυτήν την περίπτωση).

Οι πηγές των πληροφοριών είναι από ιστοσελίδες και εγκυκλοπαίδειες τις οποίες επεξεργαστήκαμε κατάλληλα.

Η ομάδα αποτελείται από:

Δάιου Ασημίνα

Δημαρέλη Ελευθερία-Ραφαέλα

Θεολόγου Σταματία

Ιωαννίδου Κυριακή

Νάστου Ευαγγελία

Ντζιώνη Δήμητρα

Παγώνη Γεωργία

Πέτροβα Χρυσάνθη

Σιπητάνου Αφροδίτη

Η Γέφυρα του Άρδα

Η γέφυρα του ποταμού Άρδα κατασκευάστηκε το 1972 για τις ανάγκες της παραλλαγής χάραξης μεταξύ Βύσσας και Μαρασίων για να σταματήσει πλέον η διέλευση των ελληνικών αμαξοστοιχιών από τουρκικό έδαφος.

Ιστορικά στοιχεία:

Η γέφυρα του ποταμού Άρδα στα Κόμαρα. Η πρώτη προσπάθεια να γίνει μια γέφυρα στον ποταμό ήταν στο χωριό Ρίζια, εκεί όμως το έδαφος φάνηκε ακατάλληλο και αφού έγιναν μερικές προσπάθειες και το τσιμέντο το έπαιρνε το ρεύμα του νερού μέχρι της Τουρκίας σταμάτησαν. Πριν κατασκευαστεί η γέφυρα, η επικοινωνία με την απέναντι όχθη γινόταν μόνο με βάρκες: η διαδρομή με βάρκα κόστιζε τότε 1δραχμή. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που τα παιδιά του χωριού δε συνέχιζαν το σχολείο, αφού στα Κάμαρα υπήρχε μόνο Δημοτικό και Γυμνάσιο ήταν στην άλλη όχθη. Το χειμώνα, κατά πληροφορίες χωριανών, όταν πάγωνε ο Άρδας, περνούσαν απέναντι με τα πόδια και άλλες φορές ακόμα και με τρακτέρ.

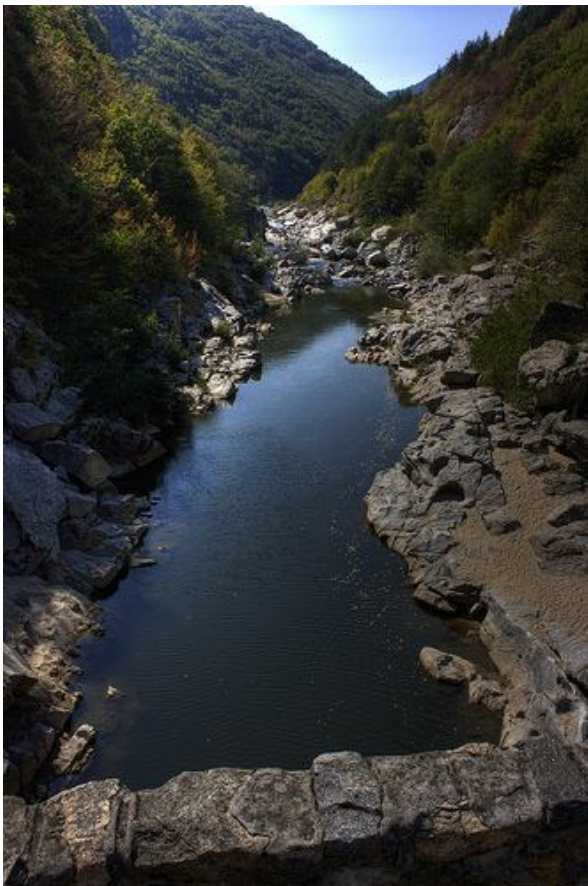
Δε βρέθηκε κανένα μυθολογικό ή λαογραφικό στοιχείο.

Το γεφύρι του Διαβόλου:

Υπάρχουν πολλά γεφύρια σε όλη την Ευρώπη, τα οποία έχουν το όνομα "Γεφύρι του Διαβόλου". Το παρατσούκλι προέρχεται από το δύσβατο της περιοχής ή την δυσκολία κατασκευής του γεφυριού. Η πρόσβαση στο γεφύρι γίνεται και με αυτοκίνητο παρόλες τις δυσκολίες.

Αρχιτεκτονική:

Κατά βάση είναι αψιδωτά, κατασκευασμένα από πέτρα, και αποτελούν σημαντικό τεχνολογικό επίτευγμα για την εποχή τους, έτσι ώστε να μην τα

αποδίδει κανένας σε ανθρώπινο χέρι.

Το γεφύρι του Διαβόλου βρίσκεται πάνω από τον ποταμό Άρδα κοντά στο χωριό Γκαλάμποβο στην νότια Βουλγαρία, γύρω στα δέκα χιλιόμετρα βορειο-δυτικά της πόλης Αρντινό.

Το γεφύρι βρίσκεται σε υψόμετρο **420 μέτρων** από την επιφάνεια της Θάλασσας. Το μήκος του γεφυριού είναι **56 μέτρα** και το πλάτος του **3,5 μέτρα**. Το ύψος του στην κεντρική αψίδα φτάνει τα **11,50 μέτρα**. Στις πλευρές του έχει στηθαίο ύψους **12 εκατοστών**. Οι διαστάσεις των τριών αψίδων είναι **9 μέτρα**, **18,20 μέτρα** και **8,5 μέτρα**. Έχει κτιστεί με τοπική πέτρα.

Ιστορικά στοιχεία:

Από την στιγμή που κτίστηκε δεν έχει υποστεί καμιά μεταβολή ή βελτίωση και παραμένει στην θέση του σε πολύ καλή κατάσταση κάτι που οφείλεται στην εξαιρετική ποιότητα κατασκευής του, γεγονός που πιθανώς να του προσέδωσε και το όνομα του "Γεφύρι του Διαβόλου". Αποτελεί μνημείο της αρχιτεκτονικής του **15ου αιώνα μ.Χ.** και βρισκόταν στον δρόμο που ένωνε τις πεδιάδες της **Θράκης** με το **Αιγαίο πέλαγος**... Σύμφωνα με τους επιστήμονες το μονοπάτι αυτό υπήρχε από τους προϊστορικούς χρόνους, από την **5η χιλιετία π.Χ.** και ξαναχρησιμοποιήθηκε κατά τους Μεσαιωνικούς χρόνους... Κατά κάποιους ειδικούς αποδίδεται στον Βούλγαρο αρχιμάστορα *Ντιμίταρ* από το χωριό *Νεντελίνο* και κατά αυτούς προσδιορίζεται η χρονολογία κτίσης του το **1515** με **1518**. Άλλες θεωρίες

Θέλουν να έχει κτιστεί είτε τον 14ο είτε τον 17ο αιώνα. Πιθανότατα στην θέση αυτή να υπήρχε παλαιότερα Ρωμαϊκή γέφυρα.

Λαογραφικό στοιχείο:

Λέγεται ότι σε μία από τις πέτρες της κεντρικής αψίδας είναι χαραγμένη η "Σφραγίδα του Σολομώντα" ή "Άστρο του Δαβίδ.

Μυθολογικά στοιχεία:

Πάντως υπάρχουν καμιά ντουζίνα δοξασίες για το πως απέκτησε το όνομα αυτό. Μία δοξασία θέλει σε μια από τις πέτρες στο γεφύρι να υπάρχει η πατημασιά του Διαβόλου...

Άλλη θέλει το γεφύρι να κτίστηκε στην σκιά μια νεαρής κοπέλας η οποία έφερνε φαγητό στον αρχιμάστορα και πολύ σύντομα πέθανε...

Κατά μια άλλη παράδοση τις νύχτες στο γεφύρι συμβαίνουν τρομερά πράγματα γιατί το γεφύρι βρίσκεται μακριά από κατοικημένες περιοχές και ο θόρυβος του ποταμού καλύπτει τους φρικιαστικούς ήχους.

Τοξοτή γέφυρα ή γέφυρα του Πολυάνθου

Μέσα στη χαράδρα που διαρρέει ο ποταμός Κομψάτος και σε μικρή απόσταση από την παλιά χάραξη της αμαξιτής οδού Κομοτηνής-Ιασμού εμφανίζεται το επιβλητικό παράστημα της τρίτοτης πέτρινης γέφυρας. Λένε πως είναι το μεγαλύτερο τρίτοξο γεφύρι.

Μυθολογικά στοιχεία:

Πιθανολογείται ότι χτίστηκε από Ηπειρώτες τεχνίτες στον 18^ο αι. , αν και τοπικές μυθοπλασίες που κυκλοφορούν μεταξύ των κατοίκων της περιοχής την ήθελαν ως γέφυρα που χτίστηκε την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Αρχιτεκτονική:

Μεσαιωνικό παραμένει μέχρι τις μέρες μας .

Εντυπωσιακό, παρότι πριν από χρόνια έχασε το ένα του τόξο. Η όλη κατασκευή με το ανάγλυφο διάδρομο διάβασης-για κατάστρωμα λειτουργούν τα ίδια τα καμαρολίθια-και τα τρία μεγάλα παράθυρα φαντάζει δαντελωτή!

Δε βρέθηκε κανένα μυθολογικό ή λαογραφικό στοιχείο για αυτό το γεφύρι.

Γεφύρι της Μαρίτσας

Αυτή η γέφυρα του ποταμού Έβρου χτίστηκε το 1529 και διατηρείται σε άψογη κατάσταση. Έχει μήκος 254m και πλάτος 6m.

Ιστορικά στοιχεία:

Το 1530 ο τότε Μέγας Βεζίρης (Πρωθυπουργός) της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ο Μουσταφά Πασάς, θέλησε να δώσει λύση σε ένα σημαντικό πρόβλημα. Το πρόβλημα αυτό ήταν η γρήγορη και ασφαλής προώθηση των τούρκικων στρατευμάτων από την Κωνσταντινούπολη και την Ανδριανούπολη προς τις βορειότερες επαρχίες του κράτους στην περιοχή του Δούναβη. Η προώθηση ήταν προβληματική γιατί τα στρατεύματα έπρεπε να περάσουν τον ποταμό Έβροβπράγμα που ήταν δύσκολο ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες. Για το σκοπό αυτό ο Μέγας Βεζίρης αποφάσισε να κατασκευάσει μια γέφυρα στον ποταμό Έβρο κοντά στην πόλη Ανδριανούπολη.

Η κατασκευή της γέφυρας ανατέθηκε στον περίφημο αρχιτέκτονα **Σιναν**. Η επιλογή του συγκεκριμένου σημείου πρέπει να έγινε για δυο λόγους:

- α. από κει περνούσε, ήδη από την αρχαιότητα, ο εμπορικός και στρατιωτικός οδικός άξονας Ανδριανούπολης-Κωνσταντινούπολης και
- β. κοντά στο σημείο αυτό υπήρχε σε αφθονία η πρώτη ύλη για την κατασκευή της γέφυρας. Για το πέτρινο γεφύρι χρησιμοποιήθηκε πέτρα από την τοποθεσία **Κορακόπετρα**.

Παρόλο που η μεταφορά της πέτρας από την Κορακόπετρα ως τον Έβρο δεν ήταν εύκολη υπόθεση, η γέφυρα ήταν έτοιμη το 1531, σε χρονικό διάστημα, περίπου 12 μήνες, καθώς η στρατηγική της σημασία ήταν σπουδαία.

Αρχιτεκτονική:

Το γεφύρι αυτό χαρακτηρίζεται ως μόνιμο καθώς ήταν και είναι ανθεκτικό και μεγάλο. Το γεφύρι είναι κατασκευασμένο με πελεκημένες πέτρες και πολύ χώμα.

Δεν βρέθηκε κανένα μυθολογικό ή λαογραφικό στοιχείο για αυτό το γεφύρι.

Για αυτά τα γεφύρια έχουν γραφτεί αρκετά κείμενα, ποιήματα και τραγούδια. Ένα από αυτά είναι το παρακάτω:

-Περάστε τα γεφύρια, τα γεφύρια που ζεύουν τον Έβρο, σε διαστήματα, όπου βρεθείτε, τα γεφύρια τα παμπάλαια με τις θαυμαστές καμάρες της Αντριάνας, τις εκατό καμάρες της Μακρογέφυρας της Ζακουστής. Ένα λυπητερό και μουχρωμένο φθινόπωρο αφήναν οι Θράκες πανοικεί τους χρυσαφένιους κάμπους και τις απέραντες κοιλάδες. Άφηναν τους Θρακικούς δρυμώνες, τις λαγκαδιές και τα δάση τ' απάτητα, αφήναν τη γη των τριών χιλιοτηρίδων του γένους, όπου ανθοβολούσε η Ελληνική σκέψη και προκοπή. Άφηναν τους παμπάλαιους τάφους των προγόνων και τις εκκλησίες τους κ' έπαιρναν της εξορίας το δρόμο. -Προς τα γεφύρια, ακούγεται πάντα η προσταγή, προς τα γεφύρια! Και ταξίδευαν όλοι προς τα γεφύρια μέρες από τ' ακρογιάλια της Μαυροθάλασσας, αφήνοντας πίσω τους την τρισευλογημένη γη

της Θράκης. Την ατρύγητη θάλασσά τους οι Αγαθοπολίτες, οι Βασιλικιώτες, οι Μειδιώτες, -τη Μαυρηθάλασσα.

Βιβλιογραφία:

<http://www.google.gr/search?hl=el&q=%CE%B3%CE%B5%CF%86%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B1+%CF%84%CE%BF%CF%85+%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B1%CE%BC%CE%BF%CF%85+%CE%B5%CE%B2%CF%81%CE%BF%CF%85&meta=&aq=f&oq=>

<http://images.google.gr/images?hl=el&q=%CE%B3%CE%B5%CF%86%CF%85%CF%81%CE%B9%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B1%CE%BC%CE%BF%CF%85%20%CE%B5%CE%B2%CF%81%CE%BF%CF%85&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi>

http://www.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=5883

<http://nikiana.wordpress.com/2008/12/13/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CF%8C-%CF%80%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BD%CE%BF-%CE%B3%CE%B5%CF%86%CF%8D%CF%81%CE%B9-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CE%BC%CE%B1%CF%81%CE%AF%CF%84/>

<http://www.petrota.de/istoriaxorio.shtml>

http://klearchosguidetothegalaxy.blogspot.com/2008/11/blog-post_03.html

εγκυκλοπαίδειες

Σημειώσεις

Θυμάμαι

Από την Ξάνθη

.....
.....

Σαν πόλη μου άρεσε: πολύ μέτρια λίγο καθόλου

Αυτό που μου άρεσε πολύ ήταν

.....

Αυτό που δε μου άρεσε ήταν

.....

Άλλο

.....

.....

Από την Κομοτηνή

.....
.....

Σαν πόλη μου άρεσε: πολύ μέτρια λίγο καθόλου

Αυτό που μου άρεσε πολύ ήταν

.....

Αυτό που δε μου άρεσε ήταν

.....

Άλλο

.....

.....

Από την Αλεξανδρούπολη

.....
.....

Σαν πόλη μου άρεσε: πολύ μέτρια λίγο καθόλου

Αυτό που μου άρεσε πολύ ήταν

.....

Αυτό που δε μου άρεσε ήταν

.....

Άλλο

.....

.....

Από τα γιοφύρια που είδα με εντυπώσισε / εντυπώσισαν

.....
.....

επειδή

.....

.....

Από τα ποτάμια που είδα με εντυπώσισε / εντυπώσισαν

.....
.....

επειδή

.....

.....

Αυτό που μου άρεσε περισσότερο στην εκδρομή αυτή ήταν:

.....

.....

Αυτό που μου άρεσε λιγότερο ήταν:

.....

.....

.....

Μία φράση που άκουσα ή είπα και θα μου μείνει:

.....

.....